NATUUR- EN VOGELWACHT CULEMBORG

Hak-al

september 2021 - jaargang 47 - nummer 3

- **Big Day 2021**
- **De mol in Culemborg**
- **Favoriete plekken**

Mijn favoriete plek

Het Oortdeel

Louis van Oort
Lvanoort@planet.nl

Deze Hak-al was eigenlijk bedoeld als themanummer rond 'je favoriete plek' in de natuur van Culemborg en omgeving. Maar blijkbaar kunnen onze leden niet kiezen of vinden ze alles even mooi, want de redactie hoefde bepaald geen extra opslagcapaciteit op de Google-drive in te kopen om alle artikelen met favoriete plekken te kunnen verwerken. Het is dan ook geen officieel themanummer geworden. Voor wie de Hak-al echter goed leest – en wie doet dat nou niet? – zijn er wel degelijk wat favoriete plekken te vinden in deze editie. Tsja, en dan kan ik niet achterblijven, of er nu wel of niet een logootje met 'Themanummer' op de voorkant prijkt.
Mijn favoriete plek in de Culemborgse natuur is telpost Redichemse Waard. En dat is eigenlijk best raar, want heel natuurlijk is die plek helemaal niet. Het is een niet-afgebakende 'ongeveer-plek' op een zomerdijk in een volstrekt niet-biologisch beheerd weiland langs de Lek. Oké, het is wel een uiterwaard, zodat de langsstromende rivier de natuur wel degelijk doet binnenkomen. En zeker als de opkomende zon in het water reflecteert en de kroon van de wilg op de punt van de nabijgelegen krib voorziet van een gouden krans is bijna sprake van natuurporno. Maar de telpost is voor mij niets minder dan een lieu de memoire, een concept van de Franse historicus Pierre Nora waarmee hij een herinneringsplaats aanduidt waar de mens in verbinding staat met het verleden. Nu hebben lieux de mémoire doorgaans betrekking op culturele plaatsen of gebouwen (zoals de Arc de Triomphe), maar wat mij betreft kan het net zo goed slaan op landschappen of plaatsen in de natuur. In die zin komt telpost Redichemse Waard zéker voor deze kwalificatie in aanmerking. Hier wordt de vogeltrek immers al bestudeerd sinds de late Middeleeuwen (of de jaren '80 van de vorige eeuw, daar wil ik van af zijn). Zelf kom ik er – na een paar bezoekjes als scholier in de vroege jaren '80 – al sinds 1995. Mijn zilveren telpostjubileum is afgelopen jaar niet uitgebreid gevierd. En nee, daar had corona geen ene mallemoer mee te maken. Het is gewoon een non-onderwerp bij de trektellers. Iedereen is altijd welkom om te komen tellen en op die manier heb ik in de loop van die 26 jaar heel wat tellers zien gaan en komen. Van puistige pubers die uitgroeiden tot ervaren ecologen, tot enthousiaste dames van een zekere leeftijd die zo overspoeld werden door alle indrukken, termen en de moeilijkheid om langsvliegende vogels in een split second te determineren, dat hun aanwezigheid beperkt bleef tot één of twee bezoeken.
De telpost is voor mij geplaveid met, vaak dierbare, herinneringen aan de talloze personen die in deze jaren langskwamen en de zeer diverse gesprekken die tijdens de tellingen werden gevoerd. En dat is dan alleen nog het sociale aspect!
Uiteraard blijft het eerst en vooral toch om de vogels gaan. De anticipatie die al de avond ervoor begint als de omstandigheden veelbelovend zijn en je enorme trek verwacht en/of goede soorten. Dat je de 50 gepasseerd bent en nog steeds als een jongetje dat de volgende dag op schoolreis gaat de slaap niet kunt vatten. Nog voor zonsopkomst loop je dan met dikke ogen van de slaap de winterdijk af, je klimt over het vertrouwde toegangshek en je hoort de ochtendkakafonie van de vogelzang vanuit de mooiste meidoornsingel van de streek komen (toegegeven, rond de telpost is de natuur wel degelijk zeer fraai). Honderd meter verderop zie je de eerste teller(s) al staan. Na een "En vliegt 't al?" installeer je je en kan het feest beginnen. Wat wordt het: veel pap en enkele krenten? Of alleen veel pap? Of helemaal niks? Eigenlijk doet het er niet eens zoveel toe. Je bent buiten op het moment dat de natuur ontwaakt en je doet wat je het liefst doet. In de lente met de rug naar de Lek, uitkijkend over de weilanden richting de Afgraving, en in de herfst over de Lek kijkend richting De Heul, het bosje aan de overkant waar sinds jaar en dag een havik broedt.
Vanaf telpost Redichemse Waard zijn in de loop der jaren regelmatig leuke vogelsoorten waargenomen, maar het is bepaald geen spectaculaire telpost qua aantallen. Logisch dat enkele jonge honden de laatste jaren naar plaatsen met meer potentie gingen zoeken. De afgelopen paar jaar is gebleken dat je vanaf een krib achter Werk aan het Spoel meer kans hebt op grote aantallen en wellicht ook betere soorten. En hoewel ik inmiddels ook graag tel vanaf deze nieuwe telpost Werk aan het Spoel hoop ik dat de post in de Redichemse Waard hiermee niet helemaal in de vergetelheid raakt. Ik vrees dat dat gaat voelen alsof je een stuk van je verleden laat verdwijnen. Dan maar wat minder bruine kiekendieven.

Telpost Redichemse Waard. Louis van Oort

Voorplaat, slapende (!) hommel en pluimvoetbij op speerdistel. Ada Wille

2021-3

In dit nummer

2 Het Oortdeel: *Mijn favoriete plek*
4 Van het bestuur
5 ***Favoriete plekken***
5 Kicken op ruige grassen, wilde flora ...
8 Waar komt die naam vandaan? – *De boomklever*
10 Groentje ontgroent *op haar favoriete plek*
12 Krulhaarplatvoetje
13 Jeugdgroep – *Tijn weet van want(s)en*
14 Bij de poot – *Goed gruttojaar*
16 Parijsch: onderzoek naar natuurinclusief bouwen
17 **Big Day** – *De krekelzanger*
20 – *And the winning team is ... BaAs*
22 – *Niet de Blinde Vink, maar wel de Dove Kwartel?*
24 De mol in Culemborg
30 Aha op die manier!
32 Pet!
34 Dwergaalscholver
35 Colofon
36 Steenuilen opgelet

www.nvwc.nl

We gaan weer door!

door Kars Veling

De natuur bij Culemborg is prachtig en ook de afgelopen anderhalf jaar hebben we daar heerlijk van kunnen genieten. Niet samen helaas, want excursies waren er niet. Ook de gezamenlijke bijeenkomsten zoals lezingen en cursussen werden afgelast. Corona had en heeft een enorme impact. We waren streng en hebben weinig door laten gaan, maar spijt hebben we niet. We zijn blij dat, voor zover we weten, er geen Covid-besmetting is geweest door activiteiten van de NVWC.
Wel is iedereen nu toe aan weer volop aan de slag gaan, samen op vogel- of vlindertocht, boeiende lezingen met gezellige nazit in de Steenuil en, wie weet, ook weer op kamp. We kunnen niet in de toekomst kijken, maar voorlopig lijkt het erop dat we weer samen dingen kunnen ondernemen.

Werkgroepactiviteiten

En de afgelopen anderhalf jaar hebben de NVWC'ers ook niet stil gezeten. De klusgroep is zeer regelmatig actief geweest en ook allerlei werkgroepactiviteiten gingen door. Niet in groepsverband, maar wel individueel en in tweetallen. Zo zijn er allerlei inventarisaties uitgevoerd en hebben we bijvoorbeeld onderzocht welke zoogdieren in onze omgeving voorkomen en hoe het is gesteld met de (stads)vogelbevolking. De insectenwerkgroep heeft maand in maand uit nachtvlinders gevangen en dit jaar hebben ze, voor Staatsbosbeheer, het Tichelterrein in Buren uitgebreid onderzocht in het kader van SNL. En gelukkig is ook de jeugd heel regelmatig op pad geweest met Winny en Maartje.

Bestuur

Ook het bestuur is volop bezig geweest. Er spelen zoveel zaken op het gebied van natuur in Culemborg, dat we er, ondanks corona, gewoon 'fulltime' mee aan de slag zijn geweest. De windmolens, het groenbeheer, eikenprocessierups, Redichemse Waard, biodiversiteit en nu ook recent de ontwikkelingen rond de Volencampen vragen continu onze aandacht. Daarbij krijgen we gelukkig ondersteuning van andere leden als het gaat om zaken waar we zelf de expertise niet voor in huis hebben.
En in deze Hak-al zie je nog veel meer waarmee de leden van onze Natuur- en Vogelwacht Culemborg zich bezighouden.
Veel leesplezier.

De Volencampen, het graslandgebied tussen de vier dreven, staat volop in de belangstelling.
Icarusblauwtje is veel geteld door de insectenwerkgroep in het Tichelterrein.

KICKEN OP RUIGE GRASSEN, WILDE FLORA, TAKKENRILLEN, MODDERPOEL EN ZWALUWLIJNEN

door Margriet Hunfeld, fotografie Martin Smit

Hoera, vandaag is een feestdag voor me. Want vandaag ga ik op pad na een oproep van de redactie om een bijdrage te leveren over 'de mooiste plek' in en rond Culemborg. Want ze bestaan, ook hier!

Foto, salamanderstrook in ontwikkeling

Landschapsarchitect Ada Wille in haar 'eigen' landschap

Beeld van Bart Ensing tussen de verwilderde grassen

Kijk maar wat Ada (1,5 ha) met haar broer en buurman Jan Wille en zijn vrouw Marie-José (5,6 ha) sinds vijf jaar langs de Honddijk aan het ontwikkelen zijn. Om daar op de 7 hectare die ze samen achter hun woningen aan voormalig boerenland bezitten, een coulisselandschap te laten ontstaan. En waar het inmiddels een parel begint te worden van kleine onregelmatige percelen met lijnvormige landschapselementen als knotwilgen, houtwallen, kruidenrijke bermen, heggen en struwelen die het beeld bepalen. Omdat, zegt Ada, we 180 graden moeten omdenken. Zodat we het water weer leren vasthouden, oevers weer natuurlijk leren beheren en de biodiversiteit stimuleren. En het weer een ideale plek wordt voor de lokale flora en fauna.
Een initiatief waarmee de Willes alvast voor de troepen uitlopen nu een broodnodige transitie van landbouwgrond naar natuurgronden onvermijdelijk wordt.

Spontane schoonheid

Ada is als landschapsarchitect met haar kennis en kunde de leidende geest, Jan (medisch specialist) en Marie-José (huisarts) volgen. En dit is wat er nu al te genieten valt, al is het even wennen aan de spontane schoonheid van ruige grassen, wilde flora (vroeger wel onkruid genoemd) en de verschillende biotopen voor insecten, vlinders, vogels en amfibieën. Ongetemde plekken waar zweefvliegen, hommels, vlinders, ratten, bunzingen, uilen, padden, kikkers, salamanders en tientallen vogels ongestoord kunnen broeden en foerageren.
Een verwildering die Ada omschrijft als 'selectief sturen en ingrijpen voor een nieuwe natuurlijke balans. Vanuit de gedachte: 'Leer loslaten. Leer kijken. Laat staan'. En dat is wel even iets anders dan wat we normaal gewend zijn aan natuurschoon.
Want hoe woke wil je het hebben nu hier een invasie aan heermoes keurig de bloeiende planten staat te stutten zoals wilde peen, vrouwenmantel, morgenster, knoopkruid en kaasjeskruid. Met langs het natuurpad bossen brandnetels voor de vlinders om even verderop een zelf aangelegde modderpoel te bewonderen als "broodnodig bouwmateriaal voor de boerenzwaluwen die met die modder hun nesten metselen onder de spanten in de paardenstallen".
"Kijk, daar zit-ie, onze macho zwaluwman die er hier twee vrouwtjes op nahoudt", wijst ze naar de meterslange zwaluwlijnen die op hoge palen langs het natuurpad zijn aangebracht. Om even verderop weer op iets anders te wijzen: een speciaal aangelegd overhoekje van laag struweel voor de hazen en fazanten om in te vluchten.

Natuurlandgoed

Zodra we weer doorlopen, zien we langs de brede slootkant een salamanderstrook in ontwikkeling van braamstruweel, ruigtekruiden, grassen, inheemse bloemen en houtstapels voor de kamsalamander. Overhangende takken dienen als rustplek en uitkijkpost voor het ijsvogeltje. In de rietkragen nestelen karekieten. Ertegenover een takkenril voor muizen en uilen. Ernaast een vogelbos van vlier, meidoorn en tamme kastanje waar een patrijs heeft gebroed. Ook de elzen zijn blijven staan voor de koolmeesjes. Met bessenstruiken als bergvlier en Gelderse roos voor voedsel.
Op de houten heining rond de paardenwei loert ergens een buizerd op een prooi. "En kijk daar", roept Ada, "dáar, daar jaagt een sperwer."
Bij mezelf bespeur ik op dat moment een spontaan uitgerekte nekspier, zoveel is er overal te zien.
"Jaaa, Wauw, - Auwww!" Mijn nekspier draait alweer bij als we een houten hek doorgaan. En een weide inlopen waar in samenwerking met pachter Gijs de Raad kruidenrijk hooiland wordt ontwikkeld.
"Omdat we er een natuurlandgoed van willen maken", legt Ada uit,

Lijnelementen in het coulisselandschap

Takkenril voor de muizen en uilen

Vluchtbosjes voor fazanten, hazen en konijnen

"dus houden we optimaal rekening met de biodiversiteit zodat er voldoende nectar en stuifmeel is voor de vlinders, bijen en insecten, ook 's winters. Daarom géen drijfmest of giftige bestrijdingsmiddelen in onze weides, maar een flexibel maaiplan met ruimte voor bloemen en kruiden in de ongemaaide stroken."
"Kijk", wijst ze naar de grond, "hier zie je de hazenpaadjes nu er geen verstoring is geweest van machines." Om in één adem te vervolgen dat broer Jan het aanvankelijk maar 'een hoop gedoe' vond dat 'ingewikkelde maaibeleid' waar zijn zus zo op aandrong. "Totdat er een nest scholeksters met jong en al door de versnipperaar ging", zegt ze. "Toen was hij er klaar mee! Vooral omdat het als eigenaar zijn verantwoordelijkheid is hè, zoals ik hem toen wel even heb uitgelegd… Dus daarna zijn we actief aan de slag gegaan om er hier een weidevogelgebied van te maken. En inmiddels is behalve de scholekster ook de tureluur met z'n jongen weer terug", vertelt ze trots.

Troostend

Sindsdien merkt Ada dat er een vierde dimensie in de natuur ontstaat zodra je de controle loslaat: "Dan ga je weer de dynamiek van de seizoenen zien", benadrukt ze. "Vooral hoe de ene plant de andere opvolgt en voedsel en shelter biedt aan vogels en insecten. Ik vind dat troostend, dat die herstelpotentie van de natuur er nog is. Zolang we maar begrijpen dat we zelf de grootste destroyfactor zijn wanneer we allerlei zogenaamde onkruiden weghalen of een tuin 'winterklaar' maken, ook al zo'n onzin."
Ze wijst op de witte klaver en de vogelwikke in het gras: "Perfecte bodemverbeteraars en voedergewas voor bijen. Kijk maar wat er allemaal op vliegt. Als je dat weghaalt, haal je het voedsel weg voor de insecten. Niet doen dus! Gelukkig beginnen steeds meer mensen dat te snappen."

Ook het verwilderde plantenvak met de hoge grassen die zes jaar niet zijn gemaaid, zit vol leven dankzij de ringmussen die er foerageren. Met in het midden tussen het wuivende gras een metershoog beeld van Bart Ensing die zijn sculpturen maakt van in de natuur gevonden hout. En dat ook in Ada's tuin de vorm heeft gekregen van een menselijke figuur om de toeschouwer te leren kijken, voelen en verwonderen. Zoals ook de plotseling oprijzende levensgrote olifant van houtspaanders, gemaakt door de Zuid-Afrikaanse kunstenaar Andries Botha, de blik van de toeschouwer direct vasthoudt.
In het plantenvak terzijde wijst Ada op de bomen "die aan zijn komen vliegen, althans de zaden dan hè", grinnikt ze, "die een prachtige acaciasoort hebben opgeleverd." Maar ook de fluweelboom heeft zich spontaan genesteld. En op een heuveltje verderop staat een hazelaar naast een witte moerbei tegen het decor van een gigantische zilverlinde.
Teruglopend passeren we haar borders vol geurende Engelse roos, Rozanne geranium (die goed tegen droogte kan), schijnpapaver, zonnehoedkruid, klokjesbloem, lavendel, klaproos en aster.
Een wondere wereld kortom vol natuurlijke verscheidenheid die op nog geen anderhalve kilometer van mijn huis ligt. Nooit gedacht dat ik zo dichtbij zou kicken op zo'n verrassend paradijsje van ruige grasvegetaties, takkenrillen, modderpoelen, kruidenrijk hooiland en al dat onkruid, ew, die spannende wilde flora overal!

Ada Wille geeft rondleidingen op afspraak. Haar Theetuin is bij mooi weer op zondag vanaf 11.00 uur geopend en kan gereserveerd worden voor groepen.

De boomklever

door Ellen Geleedst, fotografie Paul van Veen

Wat is mijn favoriete natuurgebied? Mijn ultieme natuurbelevingsplek? Ik kan heel wat mooie plaatsen bedenken waar ik geweest ben, ver weg en dichtbij.

Ik houd van de rivier, vind zwemmen in de Put van Buren (ja, ik weet dat het niet mag) zo ontzettend prachtig, wandelde jaren geleden graag in de Ecrin (Franse Alpen) en de Cirque de Gavarnie (Franse Pyreneeën), maar een plek die me erg na aan het hart ligt, is de Plantage in Culemborg. Gewoon, het stadspark van Culemborg. Ik ken zelfs mooiere stadsparken: Parc de la Tête d'Or in Lyon is erg mooi, Central Park in New York is een oase tussen al die wolkenkrabbers van Manhattan, en zo kan ik wel even doorgaan. Maar ik voel me thuis in De Plantage. Ik ga het uitleggen…

Voor jong en oud

Voor mij op het bureau ligt het fotoboek met foto's van mijn eerste acht levensjaren. Geboren in Goes, dat wel, maar daar heb ik maar enkele weken gewoond. Na drie foto's van mij in de kraamkliniek en eentje op een dekentje in de woonkamer, zit foto nummer vijf. Daarop lig ik bij mijn moeder op de arm, mijn zusje van twee staat er ook bij, in de Plantage vlak bij het hertenkamp. Zo lang ik me kan herinneren, kom ik al in de Plantage. Een kalme plek, waar jong en oud even kunnen wandelen en spelen. Je kunt er komen vanaf het moment dat je geduwd wordt in de kinderwagen tot het moment dat je geduwd wordt in een rolstoel, en al die jaren die ertussen zitten.
Toen onze zoon Bart 14 maanden was, kwamen we van Zoelmond weer terug naar Culemborg. Wonend in de bloemenbuurt is de Plantage nooit ver weg. Na een verregende zondag toch aan het eind van de middag een regenpak aan en op de loopfiets een rondje door de állergrootste plassen. Nu hij 14 jaar is loop ik heel vaak met hem door de Plantage voor het telefoonspelletje Pokémon (virtuele wezentjes vangen, waarvan er in de Plantage heel veel zitten). Het moge duidelijk zijn, dat ik veel in de Plantage kom. Maar nog steeds heb ik daarmee niet uitgelegd waarom ik dit stadspark, met zijn keurige asfaltpaden, als favoriete natuurplek bestempel. Ik leg nog verder uit…

De natuur 'erbij doen'

Veel leden van de NVWC, waaronder ook mijn echtgenoot Paul, gaan voor natuurbeleving. Paul heeft als favoriete plek lang de Telpost gehad in de Redichemse waard, waar menig NVWC-lid uren doorbracht met trektellen. Inmiddels is er een plek favoriet in het Beesdse veld, waarover hij in Hak-al 04-2020 al schreef. Daar ga je naartoe omdat je in de natuur wilt zijn. Maar voor mij is dat toch wat anders, zeker de laatste jaren. Ik voel me in de eerste plaats moeder en dat bepaalt waar ik heenga. Ik ga (of ging) vooral met onze zoon naar buiten. En waar kun je beter oefenen met de space-scooter (zo'n wip-wap-step) dan op de paadjes van de Plantage? Ik speel ook graag verstoppertje. Zoon Bart en ook zijn vriendjes en vriendinnetjes moesten er vaak aan geloven: met Barts moeder mee naar de Plantage, want als het ergens leuk is om verstoppertje te doen, dan… Er ontstaat vast een beeld.
Maar in al die tijd die ik doorbracht in de Plantage het laatste decennium, keek ik wel degelijk ook naar de natuur. Je kunt er de eerste jonge eendjes zien. Kijken of de ooievaar al terug is op het nest. Je ziet de bladen langzaam verkleuren. Ziet er vanuit je verstopplek een grote bonte specht tegen de stam zitten en tikken op zoek naar insecten. En al die kleine natuurbelevingsmomentjes doe je er dan misschien maar even bij, maar ze zijn er wel. Bovendien kan de juf in mij het niet laten om daar ook anderen op te wijzen. De kinderen die mee waren met Bart en mij om er verstoppertje te doen, of in de herfstvakantie de 'grootste bladerenstapel ooit' te maken, kregen wel een lesje in kijken. Zie je hoe zo'n blad verkleurt? En waarom dan? Hoor je dat geluid, dat is een grote bonte specht en zullen we die eens proberen op te sporen? Kijk eens waar je net die tak optilde, zie je hoeveel beestjes daar zitten? O kijk, het eerste speenkruid in bloei! Natuurbeleving kan overal. Je moet er alleen oog voor leren krijgen.

Boomklever

Een vogelsoort die in onze contreien vooral in de Plantage zit, is de boomklever. Ik heb mij laten vertellen dat de boomkruiper op veel meer plaatsen zit, maar als je op zoek wilt naar de boomklever, dan ben je aangewezen op de Plantage. Ik zou zeggen, probeer het eens! De boomklever is een mooie, kleine en vooral behendige vogel. Kenners pakken vaak als eerste het geluid op. Hoe vaak Paul me ook op dat geluid gewezen heeft, ik moet het hebben van het eenvoudigweg zien van het beestje. Misschien dat het na de afgelopen twee weken beter gaat, want we zijn net terug van twee weken Winterswijk. Daar hadden we een natuurhuisje geboekt en in onze 'tuin' zaten naast eekhoorntjes en grote bonte spechten zeker ook boomklevers. Misschien, heel misschien dat ik nu het geluid blijf herkennen. Maar zien kan ook.
Hoe herken je hem dan? Een mooie rossige onderbuik, grijze rug en prachtige zwarte streep bij het oog. En hoewel de boomkruiper er echt anders uitziet, heb ik ze jarenlang met elkaar verward, vanwege de gelijkenis in de naam. Maar het ezelsbruggetje is: een kruiper kruipt alleen omhoog (vaak in spiraalvormen, maar wel in stijgende richting). De klever kan veel meer; die kan aan de boom blijven 'kleven' als hij van beneden naar boven gaat én andersom!
Daarmee is dus ook zijn naam grotendeels verklaard. Volgens Klaas Eigenhuis in zijn 'Verklarend etymologisch woordenboek van de Nederlandse vogelnamen' is dit de enige verklaring en haalt hij een andere onderuit. Blok en Ter Stege noemen namelijk in hun 'De Nederlandse vogelnamen en hun betekenis' ook nog het volgende: de boomklever broedt in spleten en boomholtes, maar die hebben zelden precies het formaat opening die de boomklever graag ziet. Met wat modder 'kleit' hij als het ware de opening wat dichter, zodat hij precies groot genoeg is om er zelf in en uit te kunnen. Dat doen ze inderdaad, maar het aan de boom kunnen 'kleven', ook ondersteboven, dat zal wel de hoofdreden zijn van deze naam.

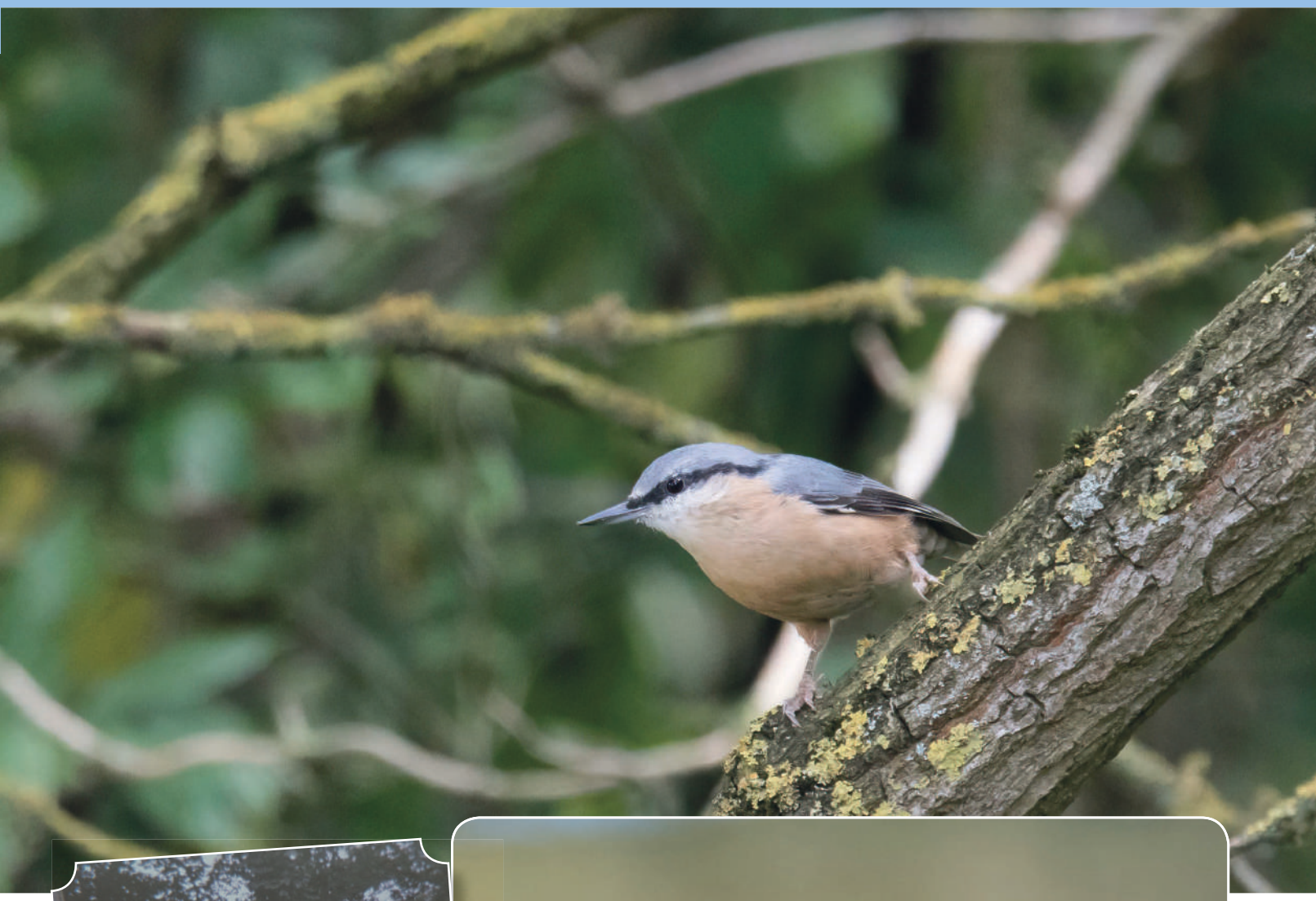

Rondje Plantage

In deze coronatijd wandelen aan het eind van weer een werkdag op een zolderkamertje achter een beeldscherm veel mensen even een rondje. De dreven zijn drukker dan anders rond vijf uur, is mijn beleving. Ik weet dat, omdat ik er dan ook vaak loop. En dat geldt ook voor de Plantage. Maar toch is het een fijne plek. Het kost niet veel moeite (ook als je wat minder ter been wordt) en het kost niet veel tijd (als je in Culemborg-Oost woont) en je pakt toch even je natuurmomentje mee. Niet spectaculair, maar wel altijd iets te zien voor wie daar oog voor heeft. Van harte aanbevolen.

Boomklever en daaronder een boomkruiper,
links: jeugdfoto Ellen in de Plantage (foto Jannus Geleedst),
onderste foto: de kleine Bart in de Plantage

Groentje ontgroent op haar

door Nelly Hofman

Hoe dan?! Hoe moet ik nou met mijn column aansluiten bij het thema van dit nummer, terwijl ik Culemborg een half jaar geleden verlaten heb? Het stadje aan de rand van de Regulieren, met het park de Plantage, de Zump en de fantastische uiterwaarden. Ik had vele lievelingsplekjes kunnen beschrijven, maar ik ben er, met uitzondering van het Big Day-weekend, al meer dan een half jaar niet meer geweest.

1

2

3

Eerlijk is eerlijk, het dorpje waar ik nu woon is niet te vergelijken met Culemborg. Maurik is omringd door landbouw en de Lekzijde is vergeven van recreatie. Voor een goed stuk natuur moet ik nu de auto in…
Dat doen we dan ook maar. Voor meerdere dagen vertrokken we naar Ameland, Arnhem, Beek, Delfzijl, Texel en er volgt nog zoveel. De Amerongse Berg voor de zondagse wandeling en gelukkig zit er een hele goede sportschool in de buurt, zodat we ons een paar keer per week kunnen uitleven.
Maar jeetje, wat mis ik mijn favoriete plekjes om de hoek: de Kuilenburgse uiterwaarden.
En wat mis ik de mannen die daar tijdens de laatste voorjaarstrek streden om 'de beste' telpost: Redichemse waard of Werk aan het Spoel. Het was mij om het even, ik was er gewoon graag bij geweest. Ondanks dat de zomer op het moment dat ik dit schrijf nog steeds moet beginnen, ben ik blij dat het najaar bijna weer begint. Reken maar dat ik dan weer op één van de telposten te vinden ben!

De tuin ontplofte!

Tóch kan ik een lievelingsplek aanwijzen. Het ligt zelfs in mijn huidige woonplaats, het is bijna bizar.
In januari stond ik hier voor het raam en tuurde ik over een kale vogelvrije achtertuin. Enkele weken later viel er sneeuw en ik hing een voedersilo op. Er kwam niks op af. Wat een saaie boel!
Het voorjaar kwam. De tuin? Die ontplofte! Niet alleen de fruitbomen, wilg en tamme kastanje kwamen in blad, maar langzaam kwam er op elke millimeter tuin groen tevoorschijn. Wekelijks stonden we voor verrassingen; wilden we de ene week nog die ene kale tak uit de tuin weghalen, bleek het de week daarna een walnootboom in wording te zijn. Rondom de vijver staan de mooiste planten en erin hebben we een salamander gespot.

Ik had twee wensen voor de tuin: vogelvoederplekjes en groenblijvende planten. Zo vreselijk doods als afgelopen winter gaat deze tuin niet meer zijn.

Hoe groener de tuin, des te meer vogels. We genieten nu al tijden van het echtpaar Arie & Adrie Houtduif die onder de voersilo de tuin hebben platgelopen, zodat ze een heus eigen tuinpad hebben. We grinniken om domme tortels die tegen het kunststof van de voersilo tikken in plaats van via een gat bij de zaden te komen. De putters blijven nog steeds hoog in de bomen, maar ik hoop ze van de winter toch echt naar de voedertafel te lokken. Pimpel- en koolmezen badderen in de waterschaal of de vijver en huismussen zijn hier állesbehalve schaars.
Het hoogtepunt van het voorjaar was papa merel. Voor datzelfde raam staande, zag ik hem de frambozenstruik invliegen. Hij landde met een prachtig roze framboos op ons stoepje en legde het daar neer. Vervolgens pikte hij het in kleine stukjes en voerde het aan een net uitgevlogen merelkindje. Het was zo aandoenlijk dat ik te laat dacht aan de Hak-al en dat een mooie foto hiervoor leuk geweest zou zijn.

favoriete plek

Of het nou vanuit het keukenraam, vanaf het hoekje op de bank in de woonkamer of vanaf ons terras bekeken is: onze tuin is de mooiste plek van het dorp én mijn huidige lievelingsplek!

1 *Pinda's in de tamme kastanje*
2 *Mevrouw huismus*
3 *Putter hoog in de christusdoorn*
4 *De vol begroeide vijver*
5 *Arie de houtduif*
6 *Jonge pimpelmees*

Krulhaarplatvoetje

een nieuwe zweefvlieg voor Culemborg

door Arjan Brenkman, fotografie Luc Hoogenstein

Twee jaar geleden postte ik in de insecten-appgroep (die overigens uit haar voegen barst van parate kennis), een foto van een indrukwekkende vlieg op ons raam met de vraag: "Wat is dit voor soort?" Berry Lucas herkende hem direct: "Witte reus!" Ik kwam niet meer bij van het lachen, wat een supergeestige naam voor deze grote en mooie zweefvlieg.
Met de aanschaf van de fantastische Zweefvliegengids van Sander Bot eind van de winter ging een wereld voor me open, eindelijk mogelijkheden om een naam te plakken op de vertrouwde maar naamloze vliegen die in de warmere maanden geduldig minutenlang naast je in de tuin zweven. En ik kwam nog veel meer prachtige namen tegen zoals de 'onvoorspelbare bijvlieg' en wat te denken van het 'bescheiden piemelkrieltje'? Drie keer raden hoe deze zweefvlieg zich onderscheidt van het 'piemelkrieltje'.
Enfin, om de hersenpaden gedurende een thuiswerkdag even op iets anders te zetten, had ik me voorgenomen om met de gids in de hand de zweefvliegen in de tuin eens in kaart te brengen.
Op 17 april, ongeveer het begin van de vliegtijd van de eerste soorten, trof ik op een van de struiken een klein zweefvliegje op de uitkijk aan. Vanwege de grijzige vlekjes op het verder donkere achterlijf kwam ik al snel op een micaplatvoetje uit, een algemeen klein zweefvliegje behorend tot de platvoetjes, vanwege de platte vorm van de voet van het eerste paar poten. Echter, de administrator van waarneming.nl floot me terug. Dit zweefvliegje had een grijze neus (zie foto) en het bleek daarom een krulhaarplatvoetje te zijn. Ook heeft dit platvoetje, als enige geen plat voetje (right!) en een unieke gekrulde haar op de dijen van zijn eerste paar poten, maar dit is alleen met een loep goed te zien.
Met op dat moment slechts 57 waarnemingen ooit in Nederland (bron: waarneming.nl) niet alleen een nieuwe zweefvlieg voor de tuin, maar ook voor Culemborg en landelijk wellicht interessant. Krulhaarplatvoetjes blijken vaak te associëren met prunus-soorten, en houden van open landschappen met grote hagen. In onze tuin en die van de buren staan in ieder geval meerdere > 50 jaar oude pruimenbomen, wie weet dat er sprake is van een grotere populatie in Culemborg?

Tijn weet van want(s)en

door Winny Verdouw

We kenden Tijn Smeeman al van lang geleden. Toen hij een heel enthousiast jeugdlid was. Later is hij doorgestroomd naar de Insectenwerkgroep. Na een poosje wist hij alle vlinders wel te benoemen. Een nieuwe uitdaging werd het zoeken en op naam brengen van wantsen. Want daar zijn er 'maar' 600 van in Nederland. Van kevers heb je er veel meer.
Wantsen lijken trouwens heel erg op kevers. Ze missen echter het in tweeën gesplitste dekschild. En o wat zijn er veel verschillende wantsen. En zulke lange namen. Een dagje eerder was Tijn al op pad geweest in de natuurtuin en naar de Ronde haven. Maar op de dag met de kinderen was het weer heel anders. Met een grote gele paraplu om de wantsen te vangen en wat potjes gingen we op weg. Je moet wel goed kijken op en in de struiken. Uiteindelijk hebben we hele mooie wantsen gevonden. De foto's die Tijn ons stuurde, zijn echt haarscherp. Leuk en typisch voor wantsen zijn de kleine wantsjes die klein geboren worden en daarna steeds vervellen tot een grote volwassen wants. Ze heten nimfen en we vonden er eentje. Omdat het de laatste bijeenkomst voor de zomervakantie was, aten we tot slot wat pannenkoeken met elkaar. Mooie foto's en leuke excursie Tijn!

En we zagen ook wat vlinders zoals de atalanta, klein koolwitje, bruin zandoogje en groot dikkopje.

1 Grote bonte graswants
2 Variabele dwergschaduwwants
3 Streepdijblindwants
4 Slanke diksprietwants
5 Nimf van de zuringrandwants

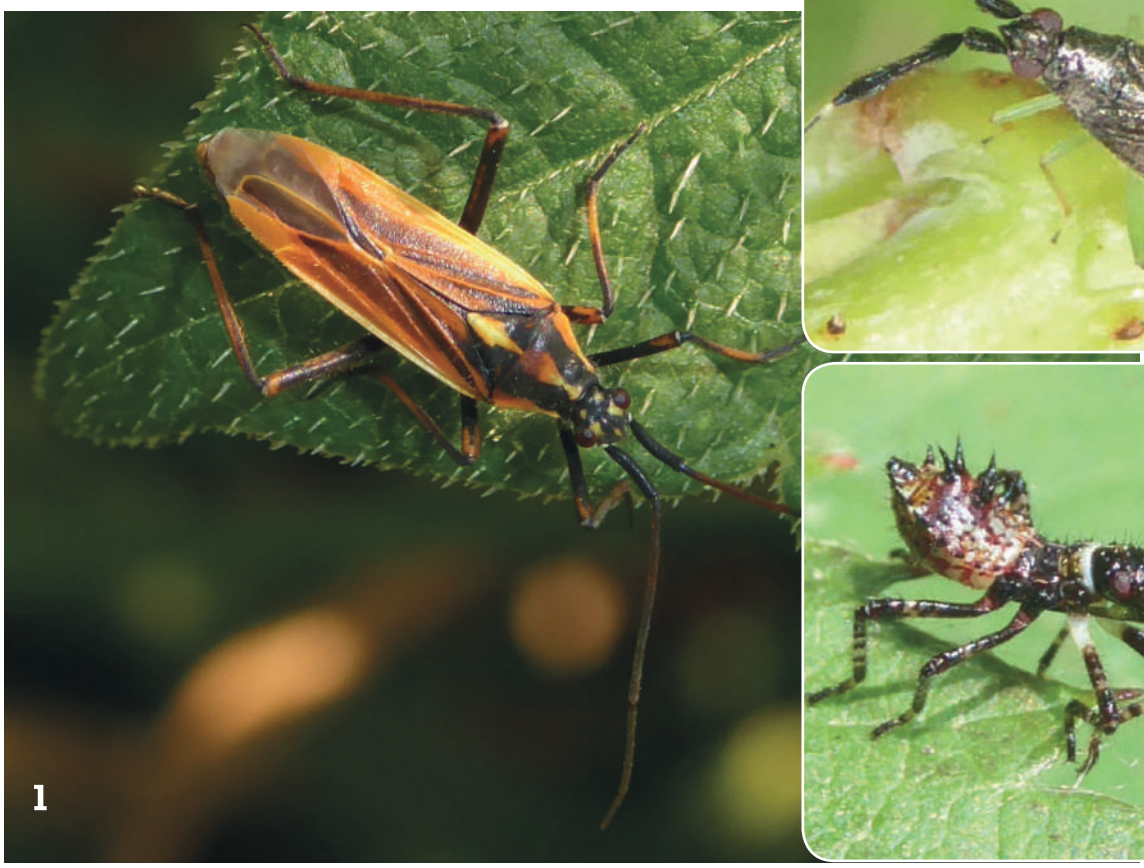

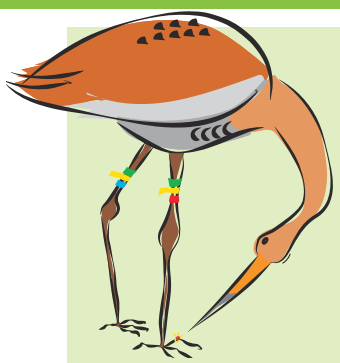

Bij de poot
Goed gruttojaar

door Mario Huizinga

In het weekend van 13 en 14 februari stond ik nog op het ijs in de ondergelopen uiterwaarden. Daarna trad de dooi in met een krachtige zuidenwind. Dan weet je dat de grutto's weer in aantocht zijn. Normaal moet ik dan dagelijks naar Everdingen, maar als de Everdingerwaard onder water staat, wijken de grutto's uit naar de Goilberdingerwaard. En inderdaad, op 17 februari kon ik R5BBYY aflezen in de Goilberdingerwaard. Dat was dit jaar ex aequo de vroegste gruttoaflezing in Nederland.

R5BBYY is in 2013 in Weverwijk (bij Meerkerk) geringd door Astrid Kant. Astrid is al bijna 30 jaar de drijvende kracht achter de bescherming van grutto's in de Vijfheerenlanden. R5BBYY was voor mij een leuk weerzien: ik had hem in 2015 al gezien in de Everdingerwaard. En nog leuker, in februari 2018 zag ik hem in Santa Amalia. Dat is een klein dorpje in de Spaanse Extremadura, waar duizenden grutto's elk voorjaar opvetten in de rijstvelden, voor ze doortrekken naar Nederland om te broeden. De wereldberoemde zendergrutto Amalia is genoemd naar dat dorpje. Ik was daar in 2018 als vrijwilliger voor de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) om ringen af te lezen.

Tabel 1: *In de weken na 17 februari nam het aantal grutto's in de Goilberdingerwaard toe tot een piek van 476 op 13 maart: zowel qua piekdatum als piekaantal heel gemiddeld.*

Tabel 1

Jaar	Eerste aflezing	Piekaantal	Piekdatum	Vogels geringd
2017	24 februari	536	12 maart	93
2018	17 februari	509	12 maart	68
2019	18 februari	489	17 maart	82
2020	21 februari	450	13 maart	98
2021	17 februari	476	13 maart	106

In totaal lazen Jouke Altenburg en ik tussen half februari en half april 106 verschillende grutto's af in de Goilberdingerwaard en later ook Everdingerwaard. De meeste daarvan zijn door Siebe Bonthuis geringd in Houten. Verder uiteraard veel grutto's van Astrid Kant, maar ze kwamen ook uit Frankrijk, IJsland en Spanje.

Op 23 maart zag ik NWW/WY(A) in de Goilberdingerwaard. Dat is zendergrutto Valdetorres, die een maand eerder in de Extremadura was geringd en van een zender voorzien. Helaas is de zender er half april mee gestopt. Valdetorres was toen in de omgeving van Zwolle, mogelijk heeft ze daar ook gebroed.

Voorjaar 2021 was 'te nat en te koud', maar niet voor de grutto. Door de weersomstandigheden konden boeren pas eind mei grootschalig beginnen met maaien, dat is een maand later dan 'normaal'. Bovendien was er meer dan voldoende voedsel voor gruttokuikens. Astrid heeft hierdoor het recordaantal van 55 gruttokuikens kunnen ringen, die bovendien in uitstekende conditie waren. Kortom: eindelijk weer eens een goed gruttojaar!

Bijschriften bij foto's:
1: Valdetorres op 23 maart in de Goilberdingerwaard
2: R5BBYY op 17 februari in de Goilberdingerwaard
3: De route van zendergrutto Valdetorres
4: R5BBYY toen hij in 2013 werd geringd. Astrid Kant
5: Mario maakt kennis met pas geringde grutto. Astrid Kant
6: Astrid Kant met pas geringde gruttokuikens

2

IRELAND
WALES
ENG.
Cardiff
London
NETHERLANDS
Dusseldorf
BELGIUM
LUXEMBOURG
Paris
Rennes
FRANCE
Nantes
SWITZ
Bay of Biscay
Bordeaux
Oviedo
Vitoria-Gasteiz
Marseille
Zaragoza
SPAIN
Barcelona
Madrid
PORTUGAL
Valencia
Palma
Lisbon
Mediterranean Sea
Seville
Algiers
Constantine

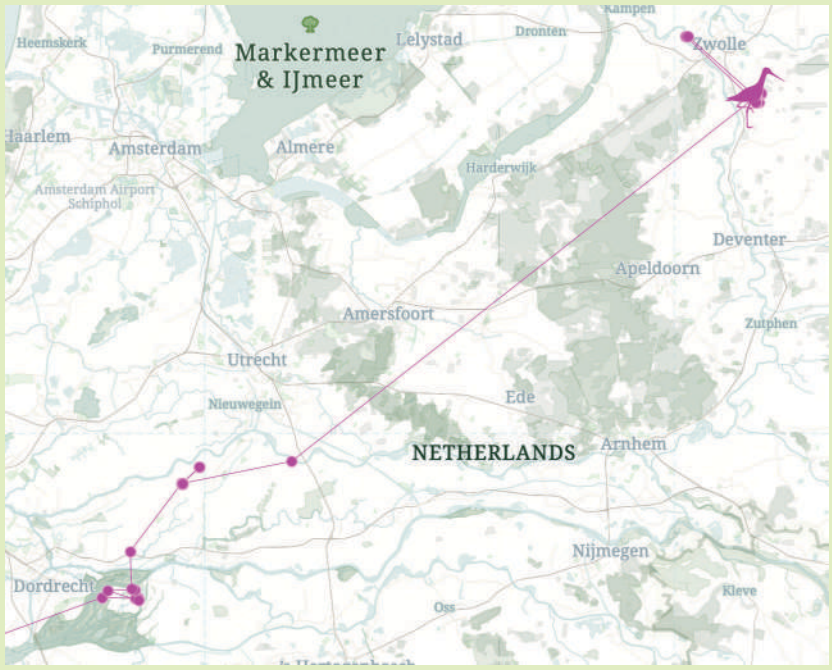
Heemskerk
Purmerend
Markermeer
& IJmeer
Lelystad
Dronten
Kampen
Zwolle
Haarlem
Amsterdam
Almere
Harderwijk
Amsterdam Airport
Schiphol
Deventer
Apeldoorn
Amersfoort
Zutphen
Utrecht
Ede
Nieuwegein
NETHERLANDS
Arnhem
Nijmegen
Dordrecht
Kleve
Oss

3

4

5

6

Werken de natuurinclusieve maatregelen in Parijsch?

door Kars Veling

Er wordt volop gebouwd in Parijsch. Daarbij wordt ook rekening gehouden met natuurwaarden en worden speciale maatregelen genomen om biodiversiteit te bevorderen. Maar werkt dat ook? De CV Parijsch en de bouwer, Heijmans, willen dat graag weten en ook wij als Natuur- en Vogelwacht zijn benieuwd wat wel werkt en wat minder.

Op verzoek van CV Parijsch en Heijmans zijn we dan ook in gesprek gegaan. Ze zouden graag zien dat wij, als NVWC, dit gaan onderzoeken. Om het echter op een goede manier te doen betekent dat een enorme tijdsinvestering en, hoewel we het nuttig vinden en ook zeker wel de expertise hebben binnen de club, dat leek ons wat te hoog gegrepen. We hebben ze dan ook geadviseerd om dit uit te besteden bij een ecologisch adviesbureau, dat hiervoor prima geschikt is.
Maar een van de redenen om de NVWC erbij te willen hebben, is de betrokkenheid van de plaatselijke bevolking en ook omdat men onze kennis van planten en dieren, maar ook van de omgeving hier hoog inschat (en terecht 😃).
Het lijkt ons ook zeker boeiend en interessant om onderdelen van de vraagstelling vanaf komend jaar te gaan onderzoeken. We zoeken dan wel naar methoden die niet teveel tijd en inspanning kosten, maar die wel bruikbare en nuttige gegevens opleveren. We zullen proberen aan te sluiten bij landelijke methoden die al bewezen goed zijn en we zullen op een slimme manier op de juiste locaties steekproeven uitzetten.
We denken aan de volgende soortgroepen: planten, vogels, vleermuizen, amfibieën en insecten, in ieder geval dagvlinders, maar mogelijk ook bijen en zweefvliegen, maar dan niet op soort, maar op 'groep', zodat ook niet-experts er aan bij kunnen dragen. Uiteraard gaan we alleen groepen doen waarvoor we genoeg menskracht hebben.

Wie lijkt het leuk om hieraan mee te werken?

We willen graag kijken hoeveel mensen mee zouden willen doen en met de belangstellenden zullen we de winter gebruiken om goede afspraken te maken over de vraagstelling, de methode en de gevraagde tijdsinspanning. We hopen dan komend voorjaar te kunnen starten en in 2022 de eerste gegevens boven tafel te krijgen.
Heb je interesse om mee te werken of wil je er in iedere geval van op de hoogte gehouden worden stuur dan even een mailtje naar **karsveling@gmail.com** en geef ook door aan welke soortgroepen je zou willen meewerken. 🦉

Big Day 2021

14 mei 2021

Krekelzanger
in NVWC-werkgebied tijdens de Big Day

Arjan Brenkman, Bas Engels en Daniël Beuker

Kleine sprinkhaanzanger!

Het mooiste vogelmoment van het jaar is de ochtend van de Big Day, aldus zowel Louis van Oort als ik (Arjan Brenkman). Ook dit jaar waren we weer vroeg op pad en ook dit jaar deden we de Regulieren aan nog voor het krieken van de dag. Dit bezoek heeft ons nooit teleurgesteld met ontdekkingen als kwartel en kwartelkoning, baltsende ransuil etc. in de afgelopen jaren. Deze ochtend werden we net voor vijven getrakteerd op een baltsende watersnip. Dat was voor ons beiden alweer even geleden en sowieso een uitstekende broedvogel voor het NVWC-werkgebied. In de verte zagen we Daniel Beuker en Tom Zeegers langs de Beusichemse Broeksteeg staan en we besloten een kwartier na hun vertrek daar nog even stil te staan, wie weet hadden ze daar een goede soort? Direct werden we getrakteerd op een zang die we niet exact thuis konden brengen maar alle alarmbellen deed rinkelen. Een zang die deed denken aan de continue ratel van sprinkhaanzanger maar dan met de baard in de keel en zoals Louis treffend zei, "Het lijkt wel een machientje." "Het lijkt wel een kleine sprinkhaanzanger!!" riep ik vervolgens uit, een soort uit Oost-Azië die in juni net Finland bereikt en in het najaar heel af en toe in Noord-West Europa wordt gezien. "Ja!", riep Louis die deze soort in zijn broedgebied in zuidelijk Siberië heeft gezien en gehoord. We begonnen beiden met het opnemen van de zang terwijl de adrenaline door de aderen gutste, in gedachten malend over wat het kon zijn. Alsof dat nog niet genoeg was, meldde Berry Lucas een kleinst waterhoen op de Pavijen, nog een nieuwe soort voor het werkgebied! Wat moesten we doen? De Big Day staken? Anderen informeren? We wisten het allesbehalve zeker, het kwartje wilde maar niet vallen, de vogel staakte haar zang en er begon een sprinkhaanzanger even verderop te zingen. Zou het een afwijkende vogel zijn? We besloten de vogel te parkeren, en gingen tevergeefs op zoek naar matkopmezen. De rest van de dag fietsten we rond met de vogel in ons achterhoofd.

Kleine sprinkhaanzanger. Rob Felix

Krekelzanger. Jan van der Laan

Europese kanarie. Paul van Veen

Europese kanarie!

Na onze lunch in de Regulieren, waar wij een uitstekende wandeling achter de rug hadden met baltsende watersnip, wespendief en grote zilverreiger, namen wij onze fietsen in de hand en vervolgden onze route richting de Molenkampen. Aldaar zouden Astrid en ik (Bas Engels) op zoek gaan naar enkele grote meeuwensoorten, maar eenmaal fietsend over de Beusichemse Broeksteeg werden wij gealarmeerd door een roepende vogel op nog geen vijf meter afstand van ons in de bosschages. Door onze abrupte halt en piepende remschijven, vloog de vogel dieper het gebied in waarna hij een tijdje zoekende was naar een nieuwe zangpost. De ratel werd alsmaar opgebroken in korte strofes en deed mij meteen denken aan Europese kanarie, wat ik uit vol enthousiasme en blijdschap tegen Astrid riep! Na ca. 10 minuten opnames maken en luisteren hebben we onze weg vervolgd naar de Molenkampen en zijn we op de terugweg nog een keer gaan luisteren. Ditmaal hoorden we heel diep vanuit het gebied alleen nog maar een continue ratel die zich ongebroken voortzette. We kwamen tot de conclusie dat dit niet meer dezelfde vogel kon zijn en wellicht zelfs een soort krekel (lees: we waren er bijna). "Maar we moeten door!" Toch volledig overtuigd van mijn eerste ingeving hebben we de draad weer opgepakt en vervolgden we onze route richting de rivier. Wat waren wij blij met zo'n toffe soort op zak!

Krekelzanger!

De hoek Hennisdijk-Beusichemse Broeksteeg, dat was een stop die we als team DaTo (Daniël en Tom) in de planning hadden staan. Want die plek is kansrijk voor nachtegaal, kwartel, kwartelkoning en misschien nog voor een kerkuil. Ook was het een van de plekken waar we sprinkhaanzanger konden doen. Die ochtend hadden we daar onze eerste sprinkhaanzanger van de Big Day. Voor de rest hoorden we niets wat een aanvulling op onze lijst kon zijn, dus door!

Om 17:00 was de Big Day ten einde en begon de 'derde helft'. Een onderdeel waar spanning en ontlading elkaar afwisselen en uiteindelijk de winnaars de Gouden Snip beide handen in de lucht mogen heffen. Nou, we hebben nog nooit een prijsuitreiking gehad met zoveel regen! De gesprekjes waren wat kort en iedereen (ik – Daniël – vooral) wilde wel naar huis. In het echt was het natuurlijk iets minder somber en er kwamen mooie verhalen naar boven waarbij soms jaloerse blikken ontstonden en soms wat meer moest worden doorgevraagd voordat een waarneming een feit was. Zo ook het verhaal van Bas en Astrid, dat later ook het verhaal van Arjan en Louis bleek te zijn. Huh?, ik leg het uit….

Let wel: dit is geheel verteld op de manier zoals het op mij is overgekomen:

Tijdens de prijsuitreiking werd bekend dat Team BaAs (Bas en Astrid) een Europese kanarie had. Wauw! Dat is gaaf. En ze hadden ook

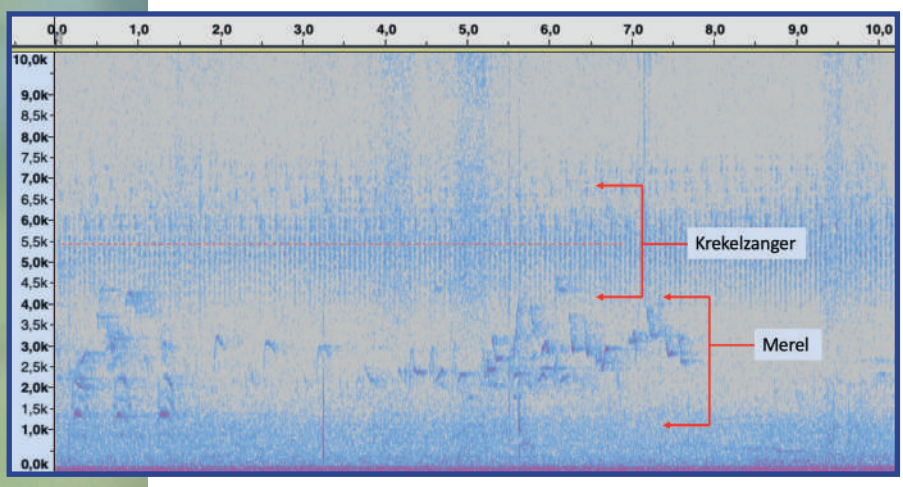

Sonogram krekelzanger en merel

Een sonogram is een afbeelding die de intensiteit weergeeft van de frequenties die in het zangsignaal voorkomen. Zo heeft de stem van een volwassen persoon bijvoorbeeld ongeveer een frequentie tussen de 1 en 2,5 kHz(kilohertz), een vogel tussen de 1 en 10 kHz en een vleermuis tussen de 15 en de 120 kHz. Voor soorten vogels kunnen allerlei variaties in frequenties en vormen een aanwijzing voor een soort geven.

nog een opname kunnen maken. Dit, met het feit dat Bas op zijn geboortegronden in het zuidelijke deel van Nederland meer Europese kanaries heeft gehoord dan ieder ander binnen deze groep zorgde al voor weinig tot geen twijfel. Ondertussen groeide de waarneming van team ArLo (Arjan en Louis) uit van een mogelijke kleine sprinkhaanzanger naar ook een Europese kanarie. Ook zij hadden een opname. Het zat mij niet lekker, maar goed. Het regende nog steeds en ik had zeker geen Europese kanarie, dus wilde nu echt naar huis.

De volgende dag werden de geluiden doorgestuurd en begon de twijfel toe te slaan. Er ontstond discussie en er werd een WhatsAppgroep voor aangemaakt. Het klopte gewoon niet. Op de opname stond niet een klassieke Europese kanarie. Afgaand op de beschrijving van de waarnemers begon het verhaal steeds meer te rammelen. Zoals: waarom zou een Zuid-Europese, zonminnende vinkachtige als een Europese kanarie voor zonsondergang beginnen te zingen? Waarom daar en niet in de stad? Waarom deze afwijkende roep? Waarom liet hij zich zo slecht zien en bleef hij zo laag in de vegetatie?

Na een uurtje heen en weer geapp waren we het er allemaal over eens dat het geen Europese kanarie was, maar wat dan wel?

In een geval als dit is het erg handig dat er opnamen zijn gemaakt waarmee de zoektocht van start kan gaan. Zo kon ik van de opnamen van Louis een sonogram maken (zie figuur) en deze vergelijken met de geluiden op internet.

Goed, de figuur toont het sonogram van de vogel in kwestie. Van links naar rechts de seconden en van beneden naar boven de frequentie uitgedrukt in kHz. Te zien is dat de vogel zo ongeveer tussen de 4,5 en 7 kHz aan het ratelen is. Op een veel lagere frequentie is een merel aan het zingen.

Na een aantal fragmenten geluisterd te hebben van afwijkende sprinkhaanzangers en afwijkende Europese kanaries ben ik verder gaan zoeken. Ineens viel het kwartje, maar ik moest er zeker van zijn. Ik heb een geluidsfragment van internet gehaald en zonder naam of bronvermelding in de groep geplaatst. Voor iedereen was het vrijwel gelijk duidelijk dat dit de vogel was die ze hadden gehoord. Het was een krekelzanger. Dit zou een nieuwe soort voor het werkgebied van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg zijn. We waren eruit, maar ik had zelf de vogel nooit in het veld gehoord. Gelijk zijn we 's avonds naar het gebied gereden en de vogel zat er nog. Wat een mooi verhaal!

Krekelzanger, een nieuwe NVWC-soort

Krekelzanger is een zeldzame gast in Nederland. Hij broedt met name in vochtige bossen in Oost-Europa, van Polen en Zuid-Zweden tot West-Siberië, en overwintert in Afrika. Krekelzanger is een echte locustella, een familie zangvogels met een mechanische/sprinkhaanachtige zang en overwegend bruin kleed, die zich goed verborgen ophouden in lage struik- of grasvegetatie. Alleen tijdens de baltstijd worden vogels wat beter zichtbaar. In de afgelopen twintig jaar werden en 1-4 vogels per jaar in Nederland gezien, vanwege het stiekeme gedrag bijna allemaal zingend in het voorjaar of, minder vaak, hangend in een netje bij een ringstation. De vroegste waarneming in Nederland betrof een vogel op 13 mei 1990 in de Biesbosch. Gezien het koude voorjaar is de waarneming in Culemborg op 15 mei opvallend vroeg te noemen. Er zijn minder dan 10 gevallen voor de provincie Gelderland. De dichtstbijzijnde vogel was in 2001 bij Lingewaal, ontdekt door NVWC'er Leo van der Kooij. De vogel van Culemborg werd vanwege de ontoegankelijkheid van het gebied nooit gezien en is zeker tot 24 mei gehoord. Vanwege de Covid-19 situatie en de ontoegankelijkheid van het gebied werd het nieuws van de vondst in onderling overleg tussen de ontdekkers niet breed verspreid.

And the winning team is … BaAs

door Astrid Potiek
(m.m.v Bas Engels)

Het winnende team, Bas Engels en Astrid Potiek, met Gouden Snip. Louis van Oort

Vrijdag 14 mei was het dan zover: na onze grote vuurdoop in september 2020 startte vandaag voor ons beiden de tweede Big Day. Een Big Day in het voorjaar verloopt heel anders dan een editie in het najaar, en het helpt niet mee dat zowel Bas als ik slechts enkele jaren in Culemborg wonen waardoor we de, voor locals bekende, broedlocaties niet tot nauwelijks kennen. Niet de beste startpositie dus.

Des te gemotiveerder was Bas in de voorbereiding. Naast de 'zanglessen' die hij aan mij gaf, werden in de weken voorafgaand aan de Big Day bijna dagelijks gebieden afgezocht op zoek naar spannende soorten. Dodaars hier, wielewaal, daar. Niets werd meer gedeeld met de concurrentie. Sterker nog, er waren pogingen om de concurrentie te misleiden door een kaart van het gebied met foutieve broedlocaties in het zicht te leggen van een collega, maar nu vooral geduchte concurrent. Ik kwam dezelfde collega/concurrent een paar dagen voor de Big Day in de Plantage tegen, waarbij hij zei een soort gehoord te hebben die hij dit jaar nog niet had. Daarop heb ik direct Bas ingeschakeld, waardoor ook wij een goede tweede plek voor grauwe vliegenvanger wisten te bemachtigen.

Na de start bij de Steenuil gingen we direct naar de Plantage voor met name enkele soorten zangvogels, zoals boomklever, goudhaan en appelvink. De rest van de avond brachten we met name op de dijk richting Beusichem door. Vlak voor zonsondergang toch nog even snel naar de plassen van de Beusichemse Waard om de zomertaling die we er een paar dagen eerder gezien hadden in te koppen. Aldaar scoorden we ook nog regenwulp en bruine kiekendief. Toen snel terug voor de uilen. Net als in september, waren we ook dit keer veel te vroeg voor de steenuil en hadden we opnieuw geen kerkuil, maar een overvliegende purperreiger maakte dat uiteindelijk weer goed! We eindigen de avond met 69 soorten, en konden rond 23:00 uur ons bed in.

Het zit wel snor

De volgende ochtend zaten we in 4:30 uur weer op de fiets. Dit keer hoefde ik Bas niet uit bed te bellen zoals in september het geval was. Vanaf de Goilberdingerdijk konden we op zang nog een aantal soorten bijschrijven, zoals bosrietzanger, sprinkhaanzanger, blauwborst en Cetti's zanger. Rond zonsopkomst kwamen we aan in De Waai, waar we lopend verder gingen richting de plek waar Bas in de voorbereiding een locatie voor snor had gevonden. Nadat ik bijna uitgeschakeld werd door een hoornaar, kwamen we bij de plek aan. Bas zag de snor bijna direct, maar hij vloog weg voordat ik hem had gezien… het zou toch niet zo zijn dat we hem daardoor zouden missen?? We gaven natuurlijk niet zomaar op, maar de vogel was al een kwartier niet meer te horen of te zien. Ineens fluisterde Bas enthousiast: "Zie je die rietstengel bewegen? Daar zit ie onderin!!" Jaaa! Inmiddels zaten we op 82 soorten.

Vanaf De Waai weer op de fiets, richting de Zandput langs de A2, waar we nachtegaal en ringmus als nieuwe soorten konden bijschrijven. Door naar de noordkant van de Mariënwaerdt. Daar zat de dodaars in het plasje waar deze een paar dagen eerder gemeld was. Vervolgens gingen we met de fiets aan de hand de Mariënwaerdt door, waar we naast concurrerende teams ook een aantal nieuwe soorten tegenkwamen, waaronder op minimaal zes locaties zingende wielewaal!

Rond de lunch kwamen we aan in de Regulieren, waar we hoopten op steltlopers in het drassige stuk grasland. Hier hadden we, na meerdere purperreigers, eindelijk een grote zilverreiger en een overvliegende wespendief. Ook zat een territoriale watersnip mooi op een paaltje te baltsen. 96 soorten al!

Onderweg naar de Molenkampen hoorden we ineens een raar geluid. Bas gaat vol in de rem, en determineert de vogel direct als Europese kanarie! Hele goede soort! Helaas bleek dit achteraf niet zo te zijn, maar nog een vele spannendere soort! Maar dat verhaal staat op pagina 17 in deze Hak-al. De Molenkampen viel tegen, en leverde helaas geen nieuwe soorten op.

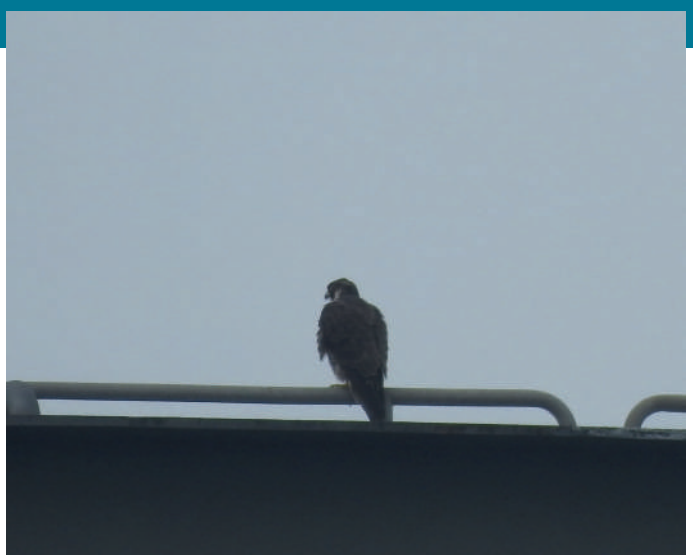

Slechtvalk op de spoorbrug tijdens Big Day. Arjan Brenkman

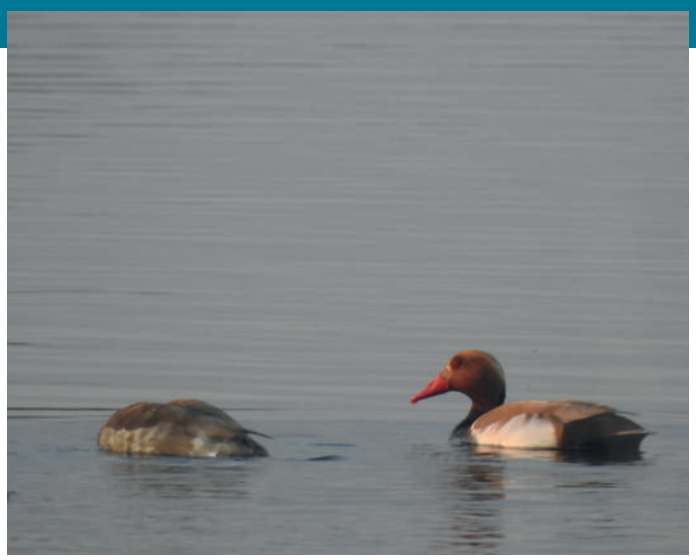

Krooneend in de Steenwaard. Arjan Brenkman

Pipowagen

Vanaf daar gingen we via het industrieterrein en Parijsch naar de Goilberdingerdijk. Ondanks de regen vond Bas hier een wulp met de telescoop. De trektelpost bij Werk aan het Spoel leverde nog wat meeuwen en oeverzwaluw op. Ook konden we de slechtvalk vanaf de trektelpost op de kerktoren zien zitten. Het laatste gebied dat we nog wilden bezoeken, was de Steenwaard. Onderweg naar de pont besloten we dat als de pipowagen bij de haven zou staan, we een lekkere koffie zouden nemen. We hadden geluk en ook de taart kon niet ontbreken, gevolgd door een foto in de appgroep met als bijschrift dat we de overwinning alvast aan het vieren waren. Inmiddels hadden we 107 soorten. Zou het genoeg zijn?

Op naar de Steenwaard! Hopelijk konden we daar nog een veldleeuwerik scoren, en wie weet nog een leuke roofvogel of eendensoort. Na onder de brug geschuild te hebben voor de harde regen, was de veldleeuwerik snel gevonden. Even later hadden we bij het plasje het 'dieptepunt' van de dag. We dachten tegelijkertijd een nieuwe soort te hebben: Bas een wintertaling en ik een tafeleend. Bas: "Zie je die twee krooneenden?" Astrid: "Shit, mijn tafeleenden zijn die krooneenden." Vervolgens Bas: "Kak, er is bij mij een mannetje bij komen zitten, en mijn wintertaling is een vrouwtje zomertaling." Toch een vreemde ervaring als je teleurgesteld bent met krooneend en zomertaling!

De Gouden Snip

Misschien was het ook maar beter dat het 16:45 u was. Hopend op een paapje of tapuit liepen we terug naar de pont. Daar begon het napraten met de eerste concurrenten, wat doorging bij de Steenuil. Er werden best wat leuke soorten genoemd die wij niet hadden. 108 soorten leek ons geen slechte score, maar zou het genoeg zijn? De eerste uitslagen werden opgenoemd en de eindresultaten lagen zeer dicht bij elkaar. Het scheelde maar enkele soorten per team. Maar… uiteindelijk gaf Jouke het verlossende woord en gingen wij met de Gouden Snip naar huis! Wat een fantastische beloning voor het vele voorbereiden voorafgaande aan de Big Day. We kijken nu al uit naar de volgende editie!

Purperreiger bij Big Day. Daniël Beuker

Steenuil bij Big Day. Arjan Brenkman

Niet de Blinde Vink, maar wel de Dove Kwartel?

door Berry Lucas

In Big Day-opzicht heb ik nogal wat wisselende partners. Blijkbaar houden ze het niet langer dan één of twee jaar met mij uit. Ik weet echter van geen ophouden, want de jaarlijkse 'titanenstrijd' – zoals Daniel en Job het altijd aankondigen – is een veel te leuk spelletje. Oud-buurman Erwin 't Lam durfde het na onze generale repetitie en een eervolle laatste plek afgelopen september (de uitgestelde Big Day 2020) toch nog wel met mij aan.

Een nachtelijke Jägermeister ter afsluiting van de soortenjacht. En hier en daar een buitje....

Met maximaal 100 soorten ben ik al dik tevreden. Die score haalt mijn team doorgaans bij lange na niet, al heb ik, met Louis in 2019, de Gouden Snip-trofee op mijn naam gezet met 105 soorten. Op dat eenmalige wapenfeit zal ik nog lang moeten teren, gezien de moordende concurrentie met al die opkomende talenten. Maar al relativeerden we onze winstkansen, ik had inmiddels wel wat Big Day-ervaring opgedaan en Erwin voegde daar een haarscherpe blik en dito gehoor en bovendien een grenzeloos optimisme aan toe.
Dus Team Berwin achtten wij beslist niet kansloos, zelfs zonder de benodigde voorbereiding en wedstrijdstrategie. Bij de start moest dit duo nota bene nog besluiten waar ze heen zouden gaan. De Steenwaard overslaan was de vorige keer een behoorlijke miskleun, dus niet geheel op de bonnefooi en weinig origineel staken we op vrijdag 14 mei om 19:05 uur de Lek over. Visdief werd als allereerste soort ingevoerd op de iObs app.

Minder geijkte soorten

Ondanks de twijfelachtige weersverwachting was het een ideale Big Day-avond. De soorten stroomden best makkelijk binnen, terwijl we voor ons gevoel toch tamelijk low key aan het vogelen waren. Al snel noteerden we minder geijkte soorten als krooneend, zwarte ruiter en slobeend. Verder ook vogels die mij in andere Big Day-edities niet aan kwamen waaien, zoals de purperreiger die het riet insneakte zonder dat Erwin het zag maar later doodleuk over ons heen vloog, een netjes in de bramen ratelende braamsluiper, een klassiek langsscherende ijsvogel en een strak doorvliegende lepelaar in de verte.
De rits zangertjes die je normaal gesproken niet mag missen zo halverwege mei, van Cetti's tot sprinkhaanzanger, hadden we grotendeels al twee uur na de start genoteerd. De gebruikelijke Steenwaardse jubelzang van de veldleeuwerik ontbrak nog, maar de bonus was de roep van een waterral. Een jagende bruine kiek man maakte het plaatje mooi af.

We vogelden nog enkele uren rond in de zuidelijke Lekuiterwaarden, waarbij onze grote meeuwenkennis blijkbaar nog wat te wensen overliet. De frisse avond werd op masculiene wijze omstreeks middernacht afgesloten met een Jägermeister die Erwin uit zijn fietstas toverde. Op de achtergrond trakteerde een nachtegaal vanuit een bosje langs de Afgraving ons soortenjagers op een uitbundige serenade die ver de Redichemse Waard ingalmde.
Nog niet eerder in mijn Big Day-carrière telde ik voor het slapen gaan al 76 soorten, en met drie soorten uilengeroep waren we dik tevreden. Al met al hadden we een prima bodempje gelegd voor de volgende dag.

Paralympische Big Day

De nacht op een matrasje in de huiskamer van Erwin aan de Merelweg verliep dit keer zonder irritant muggengezoem en bijbehorend gekrab. We moesten het echter doen met niet meer dan een hazenslaapje, terwijl de Pfizer-prik van die middag mijn linkerarm steeds pijnlijker deed opzwellen (ik heb de rest van de dag mijn verrekijker maar met een hand vast kunnen houden, zodat dit een beetje de Paralympische Big Day voor mij was). Het ontbijtbuffet dat mijn teamgenoot rond 4:00 uur serveerde, zou niet misstaan in een hotel met meerdere sterren, wat mijn slaapgebrek weer wat goed maakte en ons hopelijk voldoende oplaadde voor de lange, uitputtende dag.

De eerste doelsoort kon omstreeks half vijf meteen al afgevinkt worden. Een zwarte roodstaart bracht ons geheel volgens de eigen voorspelling een knarsende aubade vanaf een dak in de nieuwbouw van Parijsch. Dat was nummer 77. De tocht richting de Put van Buren voerde ons daarna in het blauwe uurtje langs de rand van het bedrijventerrein. Het was windstil en de samenzang van blauwborst, rietgors, bosrietzanger en kleine karekiet vanaf het moerasterreintje naast het Aldi-magazijn trok meteen onze aandacht.

In een klap klaarwakker

We stapten af en meteen ontwaarde Erwin een vreemd geluidje te midden van de ochtendkakofonie. Mijn ogen (en oren) zaten nog halfdicht van de slaap, maar ik was in een klap klaarwakker. Dit leek wel erg op een trillertje dat ik eigenlijk alleen maar kende van vogelgeluiden-cd's (en tegenwoordig mijn geluidenapp op de iPhone). Deze afluisterend was al snel de conclusie dat dit niet anders dan een kleinst waterhoen kon zijn! Ook xeno-canto wees in die richting, al had de lichte afwijking van de afgespeelde typische kleinst waterhoengeluiden – een kikkerachtige ratel noemt men het – ons misschien meteen al achterdochtig moeten maken. Rare plek ook, het bedrijventerrein, maar ach, niet onmogelijk. Het zou

de Big Day-soort ('Topper') van 2021 zijn en een nieuwe soort voor ons gebied. De vogel reageerde die avond ook nog eens op 'tapen' (een handeling die tegen de vogelaarsmores in gaat), dus dat leek ook nog eens een bevestiging.

De wens is soms de vader van de waarneming. Goed dat er dus medevogelaars zijn met een gezonde dosis ornithologische scepsis. Met dank aan Jeroen en Mark voor de kritische peer-review, die de volgende dag leidde tot het onverbiddelijke oordeel dat we geen kleinst waterhoen hadden gehoord, maar gefopt waren door een exotische Japanse kwartel. Een roepende Japanse kwartel in het wild? Nooit van gehoord, dus daar kóm je natuurlijk niet op bij het krieken van de dag. Met licht schaamrood op de kaken leverden we dus achteraf een soort in van onze lijst (eh, al onze lijstjes), maar waren we wel een leerzame ervaring rijker. Het inspireerde Leo van der Kooij spontaan tot het maken van dit 'Trijntje Fop'-versje op de vogelwerkgroepapp.

Op een Japanse kwartel
Een kwartel uit Japanse dreven
Wilde eens een stunt beleven.
Hij kraste in een bosje riet
En de toegesnelde vogelaars kenden het niet
Van alles werd verondersteld
Op vele lijsten bijgeteld
Tot zijn status werd onthuld
Helaas de vogelaarsdroom bleef onvervuld
Het is wel vreselijk beroerd
Als Exoot beschaamd snel afgevoerd.

Meer woorden hoef ik er eigenlijk niet aan vuil te maken. Een schrale troost was misschien dat tijdens deze soortenmarathon een andere raadselvogel in de Regulieren twee keer van identiteit veranderde voor hij tot de weergaloze krekelzanger werd omgedoopt. Maar de teams Bas/Astrid en Louis/Arjan konden tenminste tevreden zijn met de uitkomst van die puzzel.

In de waan van onze enerverende topwaarneming hadden we inwendig in ieder geval genoeg adrenaline, endorfine, dopamine, serotonine en weet ik wat voor -ines aangemaakt om er de komende twaalf uur non-stop tegenaan te gaan. Tegen deze doping konden geen energiedrankjes, zwarte koffie, bananen en marsjes op. Gestaag tikte het lijstje aan tijdens het dauwtrappen via de Regulieren naar de Tichelterreinen en daarna door naar het traditionele haltepunt Driftsteeg. We scoorden naast de 'verplichte' soorten toch ook enkele (bijna) blockers zoals matkop, tapuit en appelvink, waren blij met veldleeuwerik, gekraagde roodstaart en gelukkig nog een grutto, maar misten node de wenssoorten grote lijster, paapje en boomvalk. Graag hadden we ook nog een wespendief toegevoegd, maar je kunt nu eenmaal niet alles hebben.

Het onvermijdelijke sprokkelen

In de middag legden we de focus weer op het noordelijk deel van het gebied. Er zijn volop Big Days geweest waarbij je het zonder zomertaling moest stellen, maar dit keer niet (twee man in de Beusichemse Waard). Het onvermijdelijke sprokkelen van soorten in de namiddag begon goed met de vondst van een patrijs, precies op de plek langs de Prijsseweg die Erwin al verkend had. Een zingende bonte vliegenvanger aan de Achterweg brak de sleur van de late middag. Erwin spotte op drie kilometer afstand een vermoedelijke slechtvalk op de Barbaratoren, waarna de telescoop uitsluitsel gaf. En op de valreep pikten we net voor sluitingstijd zowaar een zwartkopmeeuw op, te midden van een groep over de Lek langs vliegende kokmeeuwen. Dat compenseerde een beetje onze blinde vlek voor geelpoot- en Pontische meeuwen.
Zo harkten we langzaam de laatste waarnemingen binnen, en om vijf uur tenslotte lieten we afklokken met de teller op 105 soorten (na aftrek naderhand van kleinst waterhoen annex Japanse kwartel en bijtelling van de vergeten houtduif en huismus), goed voor de gedeelde bronzen plak om maar in Tokyo2020 termen te blijven. Geen persoonlijk record, maar niet slecht, al zeggen we het zelf, en dat belooft wat voor de volgende keer. Toch, Erwin?

Japanse kwartel
De Japanse kwartel (Coturnix japonica) wordt veel gehouden in gevangenschap, maar is in het oorspronkelijke verspreidingsgebied in Zuid- en Oost-Azië een bedreigde soort. De vogel wordt vooral aangetroffen in open landschappen zoals graslanden, steppe en droge berghellingen. De soort heeft daar te lijden van de intensivering van de landbouw (bron: Wikipedia).
In Nederland zijn sinds 2006 acht waarnemingen in het wild gedaan (bron waarneming.nl).

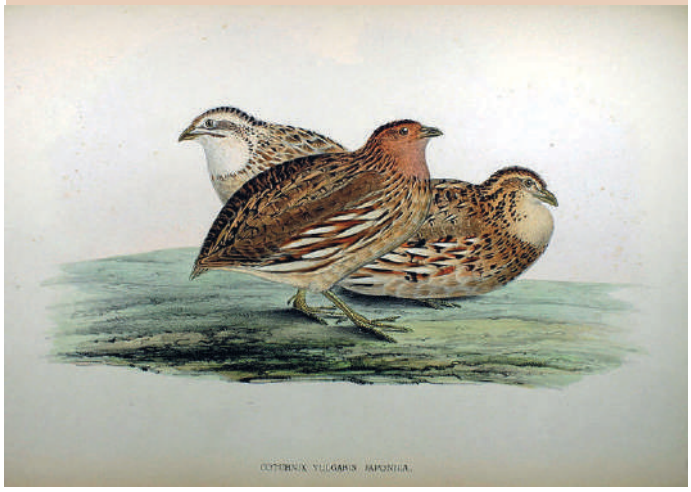

De mol in Culemborg

door Theo de Jong, fotografie Theo de Jong, tenzij anders aangegeven

Toen ik nog een jongetje was, zag ik eens een mol in de besneeuwde grond graven; ik vond het fascinerend. Ik dacht dat het dier door de bevroren grond groef. Nu weet ik dat ze dat niet kunnen maar die zwarte opgeworpen aarde op een wit sneeuwtapijt is me tot op de dag van vandaag bijgebleven.

Een levende mol had ik toen nog nooit gezien. Dat kwam een paar maanden later toen mijn vader in de moestuin een gravende mol opschepte. In een emmer nam ik het dier mee om ergens in de weilanden los te laten. Ik zag toen zijn grote voorpoten, het leken wel kolenschoppen. En wat een kracht zat er in die poten. Ik zag de nauwelijks zichtbare oogjes in de zachte zwarte vacht en zijn korte staartje. Toen ik het beestje in het weiland liet gaan was hij in een mum van tijd in de grond verdwenen. Vanaf toen is mijn interesse in de mol altijd gebleven.
Vele jaren later in Culemborg viel mij op dat er in ogenschijnlijk voor de mol geschikte gazons en ruigtes geen molshopen lagen. Hoe kan dat, zijn de mollen er weggevangen, zijn die graslanden toch ongeschikt bijvoorbeeld door gebrek aan voedsel of zijn ze voor de mol onbereikbaar. Dit was voor mij aanleiding om de verspreiding van de mol in de bebouwde kom van Culemborg vast te leggen.

Methode

Mollen zijn van alle zoogdieren wellicht het makkelijkste waar te nemen, althans hun sporen. Iedereen kent de karakteristieke molshopen, soms maar een paar bij elkaar maar veel vaker zie je er 30, 40, 50 bij elkaar. Daaronder ligt dan het gangenstelsel waarin een mol leeft. Het diertje zelf krijgen we maar weinig te zien, ze leven strikt ondergronds. Wellicht omdat de mol zo talrijk voorkomt en niet bedreigd is, werd er weinig onderzoek aan verricht hoewel daar de laatste jaren verandering in is gekomen. Uit vroeger jaren is een goede studie bekend van Jaap Haeck uit 1969 over de kolonisatie van de IJsselmeerpolders door de mol.
Voor een eigen onderzoekje heb ik van 28 november 2018 tot en met februari 2020 bijna alle straten van Culemborg fietsend en lopend bezocht, daarnaast ook nog alle graslanden, ruigtes, boomgaarden, ruigteterreinen, natuurgebieden etc. Er is op 38 verschillende dagen onderzoek verricht. Alle losse molshopen en groepen molshopen heb ik genoteerd. Ik ben er van uitgegaan dat een groep molshopen een indicatie was voor een gangenstelsel. Een nieuwe groep molshopen, dus een ander gangenstelsel, noteerde ik pas als de afstand tussen de eerste en de tweede groep meer was dan de grootste diameter van de eerste groep.
Behalve de aanwezigheid van de mol heb ik ook bijzonderheden en locaties genoteerd die op het oog geschikt zijn voor mollen, maar waar de mol ontbreekt. Mogelijk dat hiermee uitspraken gedaan kunnen worden over de verspreidingsmogelijkheden van de mol in Culemborg.

Levenswijze

Het lichaam van de mol is aangepast aan zijn ondergrondse levenswijze. Bij de meeste dieren staan de haren naar achter toe ingeplant, bij de mol zijn ze recht ingeplant waardoor de mol even gemakkelijk voor als achteruit door zijn gangen kan gaan. Zijn voorpoten zijn kort en sterk en de handen bezitten een extra botje, het sikkelbeen, waardoor de hand sterk verbreed is en het grote sterke graafhanden zijn geworden waar de mol uitstekend mee kan graven maar ook kan zwemmen. Zijn oogjes zijn klein en in de vacht verstopt, toch is de mol niet blind.
Mollen zijn bijna altijd zwart maar af en toe komen licht gekleurde mollen of zelfs geheel witte mollen voor. Ze hebben een spitse kop met een bijna slurfachtige snuit met gevoelige snorharen. Ze hebben een kort staartje.
Per dag besteden mollen circa 50% van de tijd aan foerageren, de rest van de tijd wordt gerust. Na een periode van vier uur foerageren volgt een even lange periode rust. Ze graven een gangenstelsel dat elke dag meermalen geheel of gedeeltelijk doorlopen wordt, op zoek naar in de gangen gevallen ongewervelden, vooral wormen maar ze eten ook kevers, spinnen, slakken, insecten en zelfs jonge muizen. Per dag wordt een afstand van circa 1200 meter afgelegd. De gangen liggen soms dicht aan de oppervlakte maar vaak ook veel dieper, tot 1 meter diepte aan toe; de diepte hangt vooral af van de vochtigheid van de grond en de hoeveelheid voedsel. Is de

Boven close-up van een mol. Michael David Hill
Rechts foto 1: molshopen in de witte sneeuw.

grond erg droog dan graven de mollen dieper op zoek naar voedsel, is de grond erg nat dan liggen de gangen ondiep om overstroming te voorkomen. De totale lengte van een gangenstelsel is afhankelijk van de voedselrijkdom van de grond. Hoe meer wormen e.d. hoe korter het gangenstelsel.
Het graven kost de mol veel energie, ze graven het liefst zo min mogelijk. Als het dan toch moet dan graag in makkelijk graafbare grond, ze kiezen de weg van de minste weerstand. Bij de kolonisatie van de IJsselmeerpolders was dat goed te zien, eerst werden de slootkanten, waar de grond losser is, bevolkt, daarna de smalle niet aangetrapte stroken onder de perceelscheidingen en daarna pas de weilanden waar de grond vaster is.

Mollenritten

Mannetjes hebben grotere gangenstelsels dan vrouwtjes. Gangenstelsels overlappen elkaar geregeld, hierdoor kunnen de geslachten elkaar ontmoeten. De paartijd van de mol valt in februari tot april. In die tijd gaan de mannetjes actief op zoek naar vrouwtjes. Ze graven dan vanuit hun territorium lange rechte gangen, mollenritten, tot ze een territorium van een vrouwtje hebben gevonden. Die mollenrit-

Foto 2, boven: een groot gangenstelsel
Foto 3, onder: een mollenrit
Kaart 1: verspreiding van de mol in Culemborg

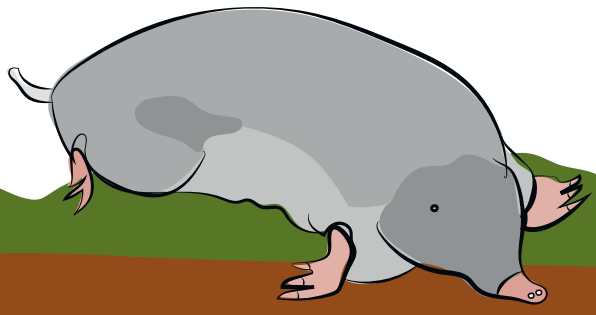

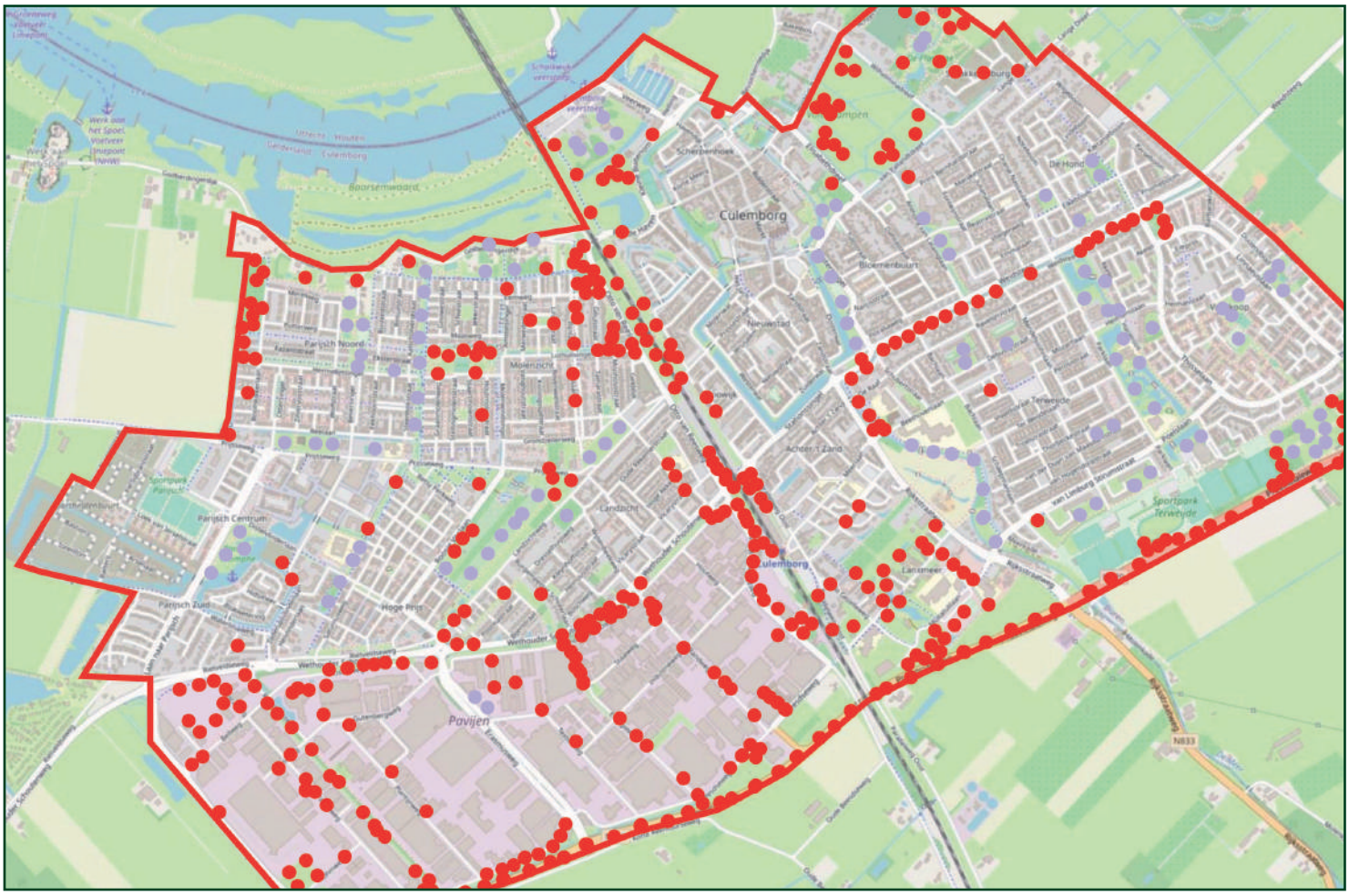

ten zijn herkenbaar aan de lange rij molshopen (*foto 3*).
Ergens centraal in het gangenstelsel hebben vrouwtjes een nest gemaakt uit bladeren, mos en grassen waarin de jongen geboren worden. Veelal kan in het veld aan de aanwezigheid van een extra grote hoop de ligging van het nest afgelezen worden. Het nest is bekleed met gras en bladeren; als deze verwelken, wordt nieuw nestmateriaal aangebracht. Ongeveer een maand na de paring werpt het vrouwtje drie tot zes naakte jongen. Na 14 dagen hebben de diertjes een vacht en na 22 dagen gaan de oogjes open. In juni worden de jongen verstoten en gaan dan, vooral bovengronds, op zoek naar een eigen territorium. Dit is de reden dat in juni de meeste bovengrondse mollen worden gezien maar ook de meeste verkeersslachtoffers vallen.
Hoewel de schade door mollen over het algemeen wel meevalt, worden mollen om hun gegraaf wel als hinderlijk ervaren, zeker als ze veel voorkomen. Met name agrariërs, moestuinbezitters en liefhebbers van gladgeschoren gazons vinden mollen niet echt leuk. Daarom werden en worden ze op allerlei manieren bestreden, ook nu nog. Google maar eens op 'mollenvanger'. Je wordt overspoeld met aanbiedingen van bedrijven met illustere namen als 'Molcontrol', 'Beestjes kwijt', 'De Molleman' en als beste toch wel 'De laatste hoop'.
In het verleden werden de mollen ook gevangen voor hun vacht, om er jassen van te maken of damestasjes en zelfs hoge hoeden van mollenbont. Mollen worden op tal van manieren bestreden, met gif, met honden, met klemmen, met de schep etc. Het effect van het wegvangen is vaak maar van beperkte duur, zeker in de tijd dat jonge mollen een eigen territorium zoeken. Leeggevangen terreinen worden, als ze voor de mol bereikbaar zijn, in mum van tijd, vaak al binnen een dag weer bezet door andere mollen. En dan kan het wegvangen opnieuw gebeuren en houdt de mollenvanger werk!

Resultaten

De mol komt in alle provincies en in vrijwel alle km-hokken van Nederland voor maar ontbreekt op de Waddeneilanden met uitzondering van Schiermonnikoog. Er is geen zoogdiersoort met een dergelijke aaneengesloten verspreiding in Nederland, de verspreidingskaart is egaal zwart!
Ook in ons werkgebied komt de mol talrijk voor, in wegbermen, slootkanten, uiterwaarden en graslanden. Uit de gegevens van de NDFF blijkt dat er vooral gegevens van mollen in wegbermen zijn ingevoerd. Uit die gegevens blijkt ook dat er uit de bebouwde kom van Culemborg maar weinig gegevens bekend zijn. Door dit onderzoekje is daar drastisch verandering in gekomen en behoort Culemborg voor wat de mol betreft tot de best onderzochte gebieden van Nederland. Bij dit onderzoek werd de locatie van 8705 molshopen vastgelegd. 97 keer betrof het een enkele solitaire molshoop, 77 keer betrof het een kleine cluster van 2 – 9 molshopen en 278 keer betrof het een cluster van molshopen van 10 – 49 (*foto 2*), 29 keer was het een cluster van 50 – 99 hopen en 4 keer vond ik een cluster van 100 tot 150 hopen. Clusters van 10 – 49 hopen komen het meeste voor en herbergen met 6131 hopen ook het grootste aantal hopen. De 29 clusters van 50 – 99 hopen omvatten 1649 hopen en de vier clusters van meer dan 100 hopen herbergen 465 hopen.

Verspreiding

In de bebouwde kom van Culemborg blijkt de mol vooral aan de westzijde van de Spoorlijn talrijk voor te komen. Ten oosten van de spoorlijn heb ik de mol veel minder vaak aangetroffen. Hieronder wordt de verspreiding besproken. *Kaart 1* geeft een overzicht.

Foto 4 mollen rond het elektriciteitshuisje Platijnweg

Foto 5 op een smal strookje toch een gang

Culemborg, westzijde spoorlijn

Op het industriegebied zijn molshopen in vrijwel alle wegbermen te vinden, soms zelfs op hele smalle wegbermen. Ook in de wegberm van de Provincialeweg N320 komen veel mollen voor. Op het industrieterrein komt de mol ook voor op allerlei kleine geïsoleerde plaatsen zoals rond het elektriciteitshuisje aan de Platijnweg. Daar bevindt zich bij een paar vierkante meter beplanting in een steenwoestijn al enkele jaren een bewoond gangenstelsel (*Foto 4*).
Op het industrieterrein zijn meer bijzondere mollensporen te vinden. Aan de westkant van het Fair Tradecentrum aan de Beesdseweg loopt over een afstand van 95 meter een oppervlakkige gang tussen de bestrating en het pand. Het stukje graafbare grond is slechts 10 cm maar toch vond een mol het de moeite waard er een gang te graven en te onderhouden (*foto 5*). Op het industrieterrein zijn maar weinig ogenschijnlijk geschikte plaatsen onbezet. De enige van enig formaat is het braakliggende terrein langs de Erasmusweg direct ten noorden van de Textielweg. Het terrein is ooit gelijk met de rest van het industrieterrein opgespoten maar nog niet bebouwd. Kennelijk is het voor mollen onbereikbaar.
Het gebied tussen de Wethouder Schoutenweg en de Prijsseweg wordt maar mondjesmaat door de mol bewoond. Hier en daar wat hopen maar geen uitgebreide gangenstelsels. Op het volkstuincomplex tussen de Roosje Voslaan en het Jo de Boefpad heb ik geen mollen kunnen vinden. Wel heb ik er mollenklemmen aan een huisje zien hangen dus waarschijnlijk worden de mollen hier bestreden. In het gebied komen meerdere ogenschijnlijk geschikte terreinen voor die (nog) niet bewoond zijn. De notenboomgaard aan de Roosje Voslaan, het Park de Triomphe en het grasland langs het Welmoet Wijnaendts Franckenpad (*Foto 6*) zijn voorbeelden van die, in mijn ogen, geschikte terreinen waar mollen ontbreken. In de ruime omgeving heb ik echter nergens mollen aangetroffen. Ik ga er daarom vanuit dat de genoemde terreinen voor de mol vooralsnog onbereikbaar zijn.
Dan het gebied ten noorden van de Prijsseweg. Op een aantal plaatsen komen veel mollen voor. Ik noem hiervan de graslanden langs de spoorlijn, een als hondenuitlaatplaats gebruikt grasland aan de Otto van Reesweg, de notenboomgaard tussen het Bouwlustpad en de Molenwindsingel, de hoogstamboomgaard tussen de Nachtegaallaan en het Kokmeeuwpad en de bermen van het Kokmeeuwpad. In deze terreinen liggen veel gangenstelsels. Maar in nog meer ogenschijnlijk geschikte gebiedjes ontbreekt de mol. Op enkele andere ogenschijnlijk zeer geschikte terreinen, bijvoorbeeld de graslanden, ruigtes en boomgaarden ten zuiden van de Goilbedingerdijk heb ik af en toe een solitaire molshoop gevonden, wellicht als teken van een voorzichtige kolonisatie. Ik ben benieuwd of de genoemde terreinen over een jaar of vijf gekoloniseerd zijn.

Culemborg oostzijde spoorlijn

De mol is aan de oostzijde van de spoorlijn maar spaarzaam aanwezig. De Volencampen, de graslanden bij de Ronde Haven, de oevers van de singel aan de Weidsteeg, de gazons bij de Multatulilaan en de Guido Gazelleweg en het bosgebiedje bij de Zump herbergen talloze gangenstelsels. In de wijken Voorkoop, Terweijde en De Hond ontbreekt de mol vrijwel geheel terwijl daar op veel plaatsen geschikte terreinen zijn. Als voorbeelden noem ik de graslanden langs de Terweijdelaan, langs het Olympiapad en de graslanden langs de Oostersingel maar ook de speeltuin/boomgaard langs de Eikeboom (*foto 7*). Allemaal geschikte leefgebieden maar kennelijk onbereikbaar voor de mol. Ook in de binnenstad, het gebied binnen de grachten, ontbreekt de mol totaal, zeer waarschijnlijk ook omdat het gebied vanuit bestaande gangenstelsels geheel onbereikbaar is.

Verbreiding

De mol is goed in staat nieuw gebied te koloniseren. De kolonisatie van de Noordoostpolder ging met een uitbreiding van twee à drie kilometer per jaar. Dat in Culemborg in veel geschikte terreinen geen mollen aanwezig zijn, heeft ongetwijfeld te maken met de slechte bereikbaarheid van die terreinen. Ze kunnen slechts gekoloniseerd worden als er in de nabijheid mollen aanwezig zijn. Om die reden denk ik dat de wijken Terweijde, Voorkoop en De Hond het nog lang zonder mollen moeten stellen. En dat een ogenschijnlijk ongeschikt gebied als het industrieterrein toch veel mollen herbergt, komt denk ik doordat het merendeel van de mollen zich ophoudt in brede grasbermen en brede oevers langs sloten en vijvers. Daar kunnen mollen makkelijk met elkaar in contact komen, de gangenstelsels liggen dicht bij elkaar.

Foto 6, bovenaan: goed grasland, geen mollen
Foto 7 speelplaats/boomgaard langs de Eikeboom, geen mol te zien

Foto 8, boven: mollengang in de tunnel bij de Tunnelweg
Foto 9, onder: na ingrijpende werkzaamheden toch weer mollen

Bijzonderheden

Behalve de gang langs het Fair Tradecentrum heb ik me over enkele andere sporen van mollen verbaasd. Bij bespreking van de verspreiding heb ik de spoorlijn als scheidslijn gebruik. Ik denk dat de spoorlijn over grote lengte een barrière is voor de mol. Op tal van plaatsen komen mollen tot hoog op de spoorlijn voor maar ik zie niet gebeuren dat dit weinig atletische diertje in staat is de minimaal vier spoorstaven over te klimmen. Het steenbed van de rails maakt eronderdoor graven vrijwel onmogelijk. Om de spoorlijn te passeren, moeten de mollen, net als wij mensen, gebruik maken van de tunnels. En dat doen ze dan ook. Zowel in de tunnel van de Tunnelweg als de tunnel bij de Ronde Haven heb ik in de smalle randjes grond tussen de tunnelmuur en de bestrating gangen gevonden (*foto 8*). Bij de tunnel in de Vianensestraat kan dat maar gedeeltelijk. Gangen lopen daar tot aan de verharding. Ik vermoed dat vooral jonge dieren daarna boven de grond verder gaan en aan de andere kant van de tunnel de grond weer in duiken.
De oevers langs de Antonie van Diemenstraat herbergden in 2019 meerdere gangenstelsels. In maart 2019 werd de oever omgezet in een natuurvriendelijke oever. Hiervoor werd een deel van de oever afgegraven. Na de werkzaamheden resteerde een kale onbegroeide oever maar al snel groeven de mollen er nieuwe gangen. De toch ingrijpende werkzaamheden leken geen invloed op aanwezigheid van de mol te hebben (*foto 9*).

Slot

Bovenstaand is het resultaat van twee jaar onderzoek. Het geeft een behoorlijk overzicht van de mol in Culemborg. Natuurlijk is het beeld niet compleet. Zo heb ik niet in grote achtertuinen kunnen kijken, evenmin in, vooral op het industriegebied aanwezige, ontoegankelijke plaatsen. Maar wellicht dat dit stukje aanleiding is ook de aanwezigheid van de mol bij excursies te noteren.

Gebruikte literatuur

Bekker, J.P., 2020 De mol door de ogen van Jan Piet Bekker. Zoogdier 31-1.
Bekker, J.P. & Jasja Dekker, 2018. Mollen (Talpa europaea) in wegbermen: een vooronderzoek in bermstroken in het agrarisch gebied van Zeeland (Losse artikelen - Lutra (pdf)).
Haeck, J. 1969. Colonisation of the mole (Talpa europaea L.) in the IJsselmeerpolders. Neth. J. Zool., 19 (2): 145-248.
Haeck, J. 2003. Mollen, een halve eeuw wroeten. Zoogdier 14-3.
Stevens. S., 2015. De bontjassen van de mollenvanger. De Gooi en Eemlander, 15/9/2015

Aha, op die manier!

Het verhaal achter de foto

1

2

door Leo van der Kooij

Al heel lang houd ik mij met fotografie bezig. Mijn eerste camera was een spiegelreflex van het merk Practica. Daar zat ook een set tussenringen bij om macrofoto's te kunnen maken. Verder moest je nog met een aparte belichtingsmeter de juiste belichting vaststellen en die dan instellen op de camera.

Als je macrofoto's wilde maken met de tussenringen, moest je de belichtingstijd verlengen al naar gelang de lengte van de tussenringen. Het nadeel was ook dat je met je camera heel dicht naar je object moest gaan, hoe meer tussenringen hoe dichter. Dat werkte wel goed bij planten en bloemen, maar duidelijk minder bij insecten.
De volgende camera die ik hanteerde was een Nikon met automatische belichting. Dat alles was nog steeds analoog; dat wil zeggen, je werkte met fotorolletjes die je bij een fotograaf moest laten ontwikkelen en afdrukken. Ik maakte in die tijd ook veel dia's. Ik werkte het meest met filmrolletjes waarmee je 36 opnamen kon maken. Als ik op vakantie ging, nam ik altijd een flink aantal rolletjes mee. Als je dan terug van vakantie was, stuurde je de gebruikte rolletjes op naar de fabriek en kreeg je na 1 of 2 weken de ontwikkelde dia's terug in strookjes van 6 stuks. Die moest je dan een voor een afknippen en dan inramen. Bij de Hema had je een snelservice en daar heb ik veel gebruik van gemaakt. Bij de Nikon had ik ook nog een paar telelenzen, waarmee je ook macrofoto's kon maken. Tot zover mijn bericht uit het analoge tijdperk, waaraan ik wel duizenden dia's in 50 dozen heb overgehouden.

Digitale fotografie

Dit alles veranderde drastisch toen de digitale fotografie opkwam. Sinds 2006 werk ik dus met een digitale camera. De camera die ik momenteel gebruik, is een Leica V-Lux 2. Hiermee kan ik ook op afstand macrofoto's maken. Dat maakt het fotograferen van beweeglijke en schrikachtige insecten wel een stuk eenvoudiger.
Door alle jaren heen ben ik mijn hoofdonderwerpen - landschappen, bloemen en insecten - trouw gebleven. Een ras-fotograaf ben ik nooit geweest en daarin ligt ook mijn ambitie niet. Ik vind voldoe-

ning wanneer ik zonder veel gedoe op foto's kan vastleggen wat ik zoal in de natuur tegenkom. Ooit ben ik een keer meegegaan op een zogenaamde fotoreis. Ik heb mij verbaasd over de omvangrijke fototassen vol camera's en lenzen die de andere deelnemers aan de groepsreis meezeulden. Een geslaagde foto was nooit genoeg en de digitale camera's bleven maar klikken.
Ik viel daarom met mijn ene camera zonder extra lenzen en met een paar opnamen per object nogal uit de toon. Ik was geen artistieke, maar een documentaire fotograaf. Ben ik trouwens nog steeds.
Graag wil ik hierbij een paar foto's presenteren die ik in de loop van dit jaar gemaakt heb van planten en insecten.
De foto's zijn gemaakt in mijn eigen tuin, in de Put van Buren en de natuurtuin van de NVWC aan de Steenovenslaan. Ik hoop dat de belangstelling voor deze natuurtuin bij de leden van onze natuurclub flink zal toenemen. Van een totaal met bramen en brandnetels overwoekerd terrein heeft een klein groepje NVWC'ers in vijf jaar tijd een natuurparadijsje tot stand gebracht met meer dan 130 soorten wilde planten, die vlinders, bijen, zweefvliegen en nog veel meer insecten in groten getale aantrekken. Dit alles is mogelijk gemaakt dankzij de wekelijkse werkochtenden op de woensdagen.

Beschrijving van de foto's

Alle foto's zijn gemaakt met mijn Leica met gebruik van de macroinstelling op afstand.

Planten

1 Moeraswespenorchis in de put van Buren
2 Bijenorchis in de put van Buren
3 Een bloem van de Haagwinde, waar het licht doorschijnt in de natuurtuin

Dieren

4 Vrouwtje van het icarusblauwtje in de put van Buren
5 Schaatsenrijder, een soort wants die op het wateroppervlak kan lopen.
Dankzij de oppervlaktespanning is dat mogelijk. Je ziet hoe de pootjes deukjes maken in het wateroppervlak.
Foto gemaakt bij de vijver in mijn eigen achtertuin.

PET!

door Jouke Altenburg

'Kleider machen leute', aldus de schrijver Gottfried Keller. Datzelfde geldt voor schoenen, tassen en … petten. Het verschijnsel beperkt zich niet tot mensen: er zijn ook vogelsoorten met 'een petje'. De zwartkop is ongetwijfeld een van de bekendste petjesdragers. Maar met alleen de herkenning van een soort is de kous niet af. Hoe vergaat het de zwartkoppopulatie, wat is er bekend van hun trek, wat is hun menu en wanneer krijgt een jonge zwartkop (v/m) eigenlijk het sekse-onderscheidende petje?

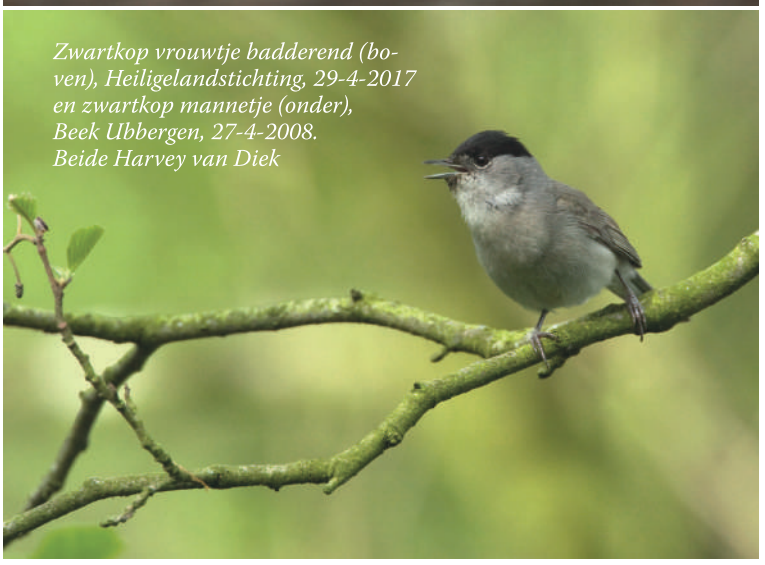

Zwartkop vrouwtje badderend (boven), Heiligelandstichting, 29-4-2017 en zwartkop mannetje (onder), Beek Ubbergen, 27-4-2008. Beide Harvey van Diek

Het gaat de zwartkop als soort behoorlijk voor de wind. Ze komen in het broedseizoen in heel Nederland voor, vrijwel overal waar opgaand groen (zangposten) met onderbegroeiing (foerageerterrein en nestplek) te vinden is. Tussen midden jaren '70 en de eeuwwisseling breidde de soort zijn verspreidingsgebied flink uit (*figuur 1*). Een belangrijke stimulans voor die ontwikkeling was de verdergaande verstedelijking en de bijbehorende uitbreiding van het openbaar groen in open landbouwgebieden van West- en Noord-Nederland. Ook werd in die gebieden boerenland omgezet in infrastructuur (wegen), bedrijven- en recreatieterreinen, die eveneens werden voorzien van groen. Het zal weinig verbazing wekken dat ook de landelijke trend van de zwartkop een almaar stijgende lijn vertoont[1].

Aankomst temperatuurafhankelijk

Jaarlijks kun je vanaf eind maart / begin april niet om zwartkoppen heen: met luide zang, vol imitaties, maken de mannetjes hun aanwezigheid weer duidelijk. Ongelooflijk wat voor geluidsvolume zo'n klein vogeltje kan produceren. Is een zwartkopje geïrriteerd of verontrust dan klinkt een luid 'tek-tek'. Alsof je twee steentjes tegen elkaar slaat.

Fries onderzoek[2] liet zien dat het moment van aankomst in het broedgebied correleert met de gemiddelde maart-temperaturen in Midden-Frankrijk en Nederland (De Bilt). Hoe warmer hoe eerder. Daarentegen bleek de gemiddelde maart-temperatuur van Gibraltar (Spanje) als indicator voor de omstandigheden in het overwinteringsgebied géén goede voorspeller van de aankomst in de Friese broedgebieden.

De voorjaarstrek wordt door beide geslachten niet tegelijkertijd ingezet. Spaans ringonderzoek toonde aan dat mannetjes in het voorjaar eerder naar het noorden trekken dan vrouwtjes[3]. Een vaak voorkomend verschijnsel bij trekvogels. Mannetjes zijn immers onderling in competitie om de beste broedplaatsen. Wie het eerst komt ...

De pet op

Bij zwartkoppen kun je de geslachten onderscheiden aan de kleur van het petje: de vrouwtjes hebben een roodbruine en de mannetjes een zwarte. Maar wanneer krijgen jonge zwartkoppen nou hun sekse-indicerende pet? Als nestjong? Dat in elk geval niet. Net uitgevlogen jonge vogels lijken op een volwassen vrouwtje (zie foto rechtsboven). Hun roodbruine petjes zijn alleen wat minder uitgesproken van tint. Zou in de nazomer het petje van jonge mannetjes geleidelijk aan steeds donkerder worden, wanneer hun rui naar het volwassen kleed plaatsvindt? Dat lijkt me waarschijnlijk, maar ik kon er in de onvolprezen 'Vögel Mitteleuropa's' geen informatie over vinden[4]. Toch maar eens wat beter opletten komend najaar.

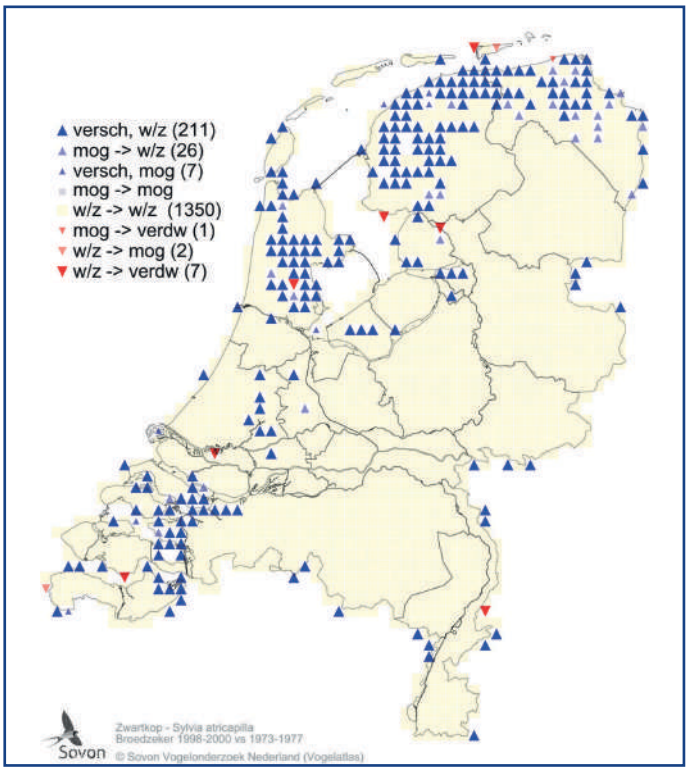

Figuur 1: De blauwe driehoekjes op deze verschilkaart tonen de atlasblokken (5x5 km) waarin de zwartkop zich nieuw vestigde tussen eind jaren '70 en de eeuwwisseling. Een aanzienlijk uitbreiding van het Nederlandse verspreidingsgebied. Voor meer kaarten zie: https://stats.sovon.nl/stats/soort/12770

Net uitgevlogen jonge zwartkop (v/m) wacht op een voerbeurt. Lauwersmeer, 26-6-2021. Jouke Altenburg. Rechts: zwartkop vrouw op vlierbessen, Ooij, Gld, 22-7-2011. Harvey van Diek

Gevarieerd menu

Het spitse snaveltje van de zwartkop indiceert dat insecten een belangrijk onderdeel vormen van het menu. Ook het trekvogelschap wijst in die richting. Maar aan het eind van het broedseizoen schakelen zwartkoppen van insecten over op vruchtjes[5]. In mijn eigen tuin eten ze graag van late rode bessen en Japanse wijnbessen. Ook de besjes van vlier, braam en klimop worden niet versmaad. Tot aan het volgende broedseizoen zijn zwartkoppen voornamelijk 'frugivoor'. In het (vroege) voorjaar kunnen ze ook nectar en pollen consumeren. De soort staat in Zuidwest-Spanje zelfs bekend als bestuiver van een vroegbloeiende vlinderbloemige struiksoort[6].

Pet wordt muts?

Vooral in september vliegen de in Nederland broedende zwartkoppen naar Zuid-Europa[7]. Er zijn veel ringterugmeldingen bekend uit Spanje maar ook uit Noord-Afrika[8]. Ook noordelijker broedende exemplaren trekken in het najaar door ons land. Eind oktober is de trek wel voorbij. Maar… in toenemende mate maken zwartkoppen de keuze om dichter bij hun broedgebieden te overwinteren. Ook in Nederland. Voor de Vogelatlasperiode 2013-2015 werd het aantal overwinteraars geschat op zo'n 100-300 exemplaren. Ze werden vooral in de westelijke helft van ons land waargenomeni. Dat viel te verwachten, gezien de gemiddeld zachtere weersomstandigheden. Vorst en sneeuw, zoals in de Nederlandse winter 2020/2021, vormen een probleem voor overwinterende zwartkoppen. Zulke weersomstandigheden kosten ongetwijfeld vele overwinteraars de kop. Dat is PET! Naadje PET! Maar wel zoals de natuur werkt.

P.S.

Na het schrijven van deze bijdrage vertelde een ringer van een Constant Effort Site me dat jonge zwartkoppen hun kopveren vervangen tijdens hun eerste rui in de nazomer van hun geboortejaar. Het petje van de jonge mannetjes wordt dan dus inderdaad geleidelijk aan zwart.

Bronvermelding

1 Vogel R. 2018. Zwartkop Sylvia atricapilla. Pp. 466-467 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018, Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht / Antwerpen.

2 E.B. Oosterveld en E. Klop. 2019. Wat bepaalt de aankomst van Afrikatrekkers in hun broedgebied in Noordoost Friesland? Limosa 92: 192-200.

3 Arizaga J. & Barba E. (2009). Importance of sampling frequency to detect differential timing of migration: a case study with Blackcaps Sylvia atricapilla. Ardea 97: 297-304.

4 Glutz von Blotzheim U.M., Bauer K.M. (eds.) 1991. Handbuch der Vögel Mitteleuropa's. Band 12/II. Aula Verlag, Wiesbaden.

5 Cramp S.J. & D.J. Brooks (eds.). 1992. The birds of the Western Palearctic, Vol. VI. Oxford University Press, Oxford.

6 Del Hoyo J., A. Elliot, D. Christie (eds.) 2006. Handbook of the birds of the World. Vol 11. Lynx edicions, Barcelona.

7 https://stats.sovon.nl/stats/soort/12770

8 www.vogeltrekatlas.nl

Dwergaalscholver in Everdingen

9e waarneming voor Nederland

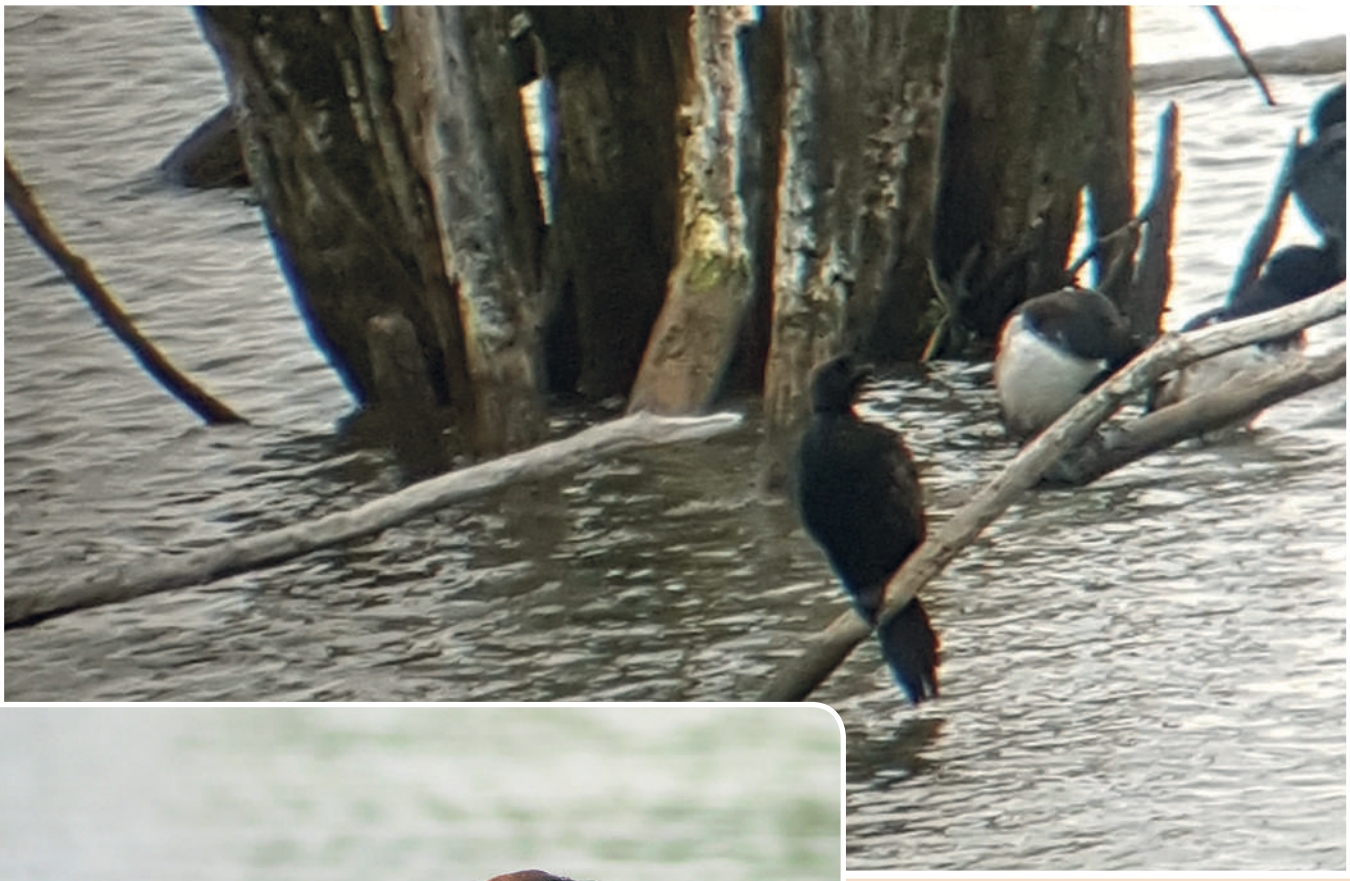

Boven: dwergaalscholver in Everdingen. Arjan Brenkman
Links: dwergaalscholver. Julian Bosch

door Arjan Brenkman

Op de avond van 1 juli 2021 ontdekte Stefan Vermeulen een adulte dwergaalscholver in de Everdingerwaard. Tot 4 juli werd de vogel door maar liefst 396 vogelaars bezocht, waarna de dwergaalscholver vroeg in de ochtend is vertrokken. Hij maakte tijdens zijn verblijf regelmatig voedselvluchten naar de Hagesteinse plas of naar de overkant van de Lek maar keerde die dag niet meer terug. Sinds medio juli verblijft de dwergaalscholver bij de Laagsravense plas tussen Houten, Utrecht en Nieuwegein, terwijl hij op 18 augustus zowaar opnieuw een bezoekje bracht aan de Everdingerwaard.

Een dwergaalscholver is letterlijk half zo groot als onze aalscholver, en is niet veel groter dan een kuifeend (zie foto). Hij is deels zomergast en deels standvogel van moerassen in Zuidoost-Europa. Naast het overwegend zwarte kleed heeft hij een donkerbruine kop met witte vlekjes in het broedkleed. In Nederland is het een zeer zeldzame dwaalgast die tot en met 2021 pas acht keer eerder is vastgesteld. Op basis van het verenkleed kon worden vastgesteld dat de vogel eerder een paar dagen rond Enschede is gezien, op 24 en 25 juni.

Een goede soort komt nooit alleen

Alsof een dwergaalscholver nog niet bijzonder genoeg was, werd in de loop van het verblijf van de dwergaalscholver in de Everdingerwaard een roepend eerste zomer mannetje woudaap ontdekt, die zich meerdere dagen liet zien en horen. Everdingen blijkt een magneet voor zeldzaamheden met in de afgelopen jaren onder meer kleine geelpootruiter, kleine burgemeester en Amerikaanse wintertaling. De dwergaalscholver spant inmiddels qua zeldzaamheid de kroon.

COLOFON

Hak-al is een uitgave van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg en wordt gratis onder haar leden verspreid.

NATUUR- EN VOGELWACHT CULEMBORG (NVWC)
Steenovenslaan 20
4101 AM Culemborg
Triodosbank: NL53TRIO 0781 404 312
KvK Tiel : 40156764
e-mail : post@nvwc.nl
website: www.nvwc.nl
www.facebook.com/nvwculemborg
NVWC op Twitter: @NVWCulemborg

ANBI
(Algemeen Nut Beogende Instelling)
De NVWC is een ANBI-instelling:
een gift aan de NVWC is aftrekbaar van het belastbaar inkomen.

REDACTIE
Hoofdredacteur: Louis van Oort
Gabrielle van Appeldoorn
Berry Lucas
Vormgeving: Eric van Grieken

DRUK
BladNL
Oplage: 375 exemplaren

VRAGEN OVER BEZORGING
Johan de Kruif 0345 – 515 767
Distributie:
Ans van den Berg, Yme Jan en Jaaike Bosma, Jan Dirk Buizer en Mirjam Melman, Carolien Duivenvoorde, Jannus Geleedst, Marga Gerards, Jurgen Geven, Gerdit Greve, Gijsje van Ingen, Caroline van der Laan, Yvonne Jakobs-Lommers, Jandirk Kievit, Leo van de Kooij, Annemarie Roelink, Wim en Carla Rubers, Winny Verdouw, Marja ten Voorde, Harry van de Warenburg, Frans Waroux

ILLUSTRATIES
Eric van Grieken

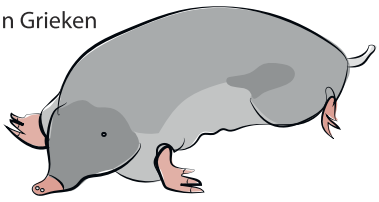

Overname van artikelen, tabellen en schema's is alleen toegestaan met de volgende bronvermelding. "Bron: Hak-al 03-2021, Natuur- en Vogelwacht Culemborg." Overname van foto's of illustraties is zonder toestemming van de fotograaf of illustrator niet toegestaan.
De redactie behoudt zich het recht voor aangeleverde artikelen in te korten, aan te passen, niet te plaatsen en aangeleverde afbeeldingen niet op te nemen.

www.nvwc.nl

ADRESSEN EN INFO

BESTUUR
Contact opnemen met bestuur kan door te mailen naar bestuur@nvwc.nl of te bellen.

Kars Veling (voorzitter)
0345 – 531 689
Martin Heerschop (secretaris)
0345 – 520 380
Johan de Kruif (penningmeester)
0345 – 515 767
José Borsboom
0344 – 693 810
Theo de Jong
0345 – 519 946
Ruud Post
0345 – 501 929
Han Sloots
0345 – 518 716

VERTROUWENSPERSONEN
Kees van de Vate
c.vd.vate@hetnet.nl
0345 – 535 257
Carolien Duivenvoorde
carolienduivenvoorde@pscd.nl
0345 – 505 423

INSECTENWERKGROEP
Karin Verspui
0345 – 574 123
insectencoor@nvwc.nl

JEUGDGROEP
Winny Verdouw
06 – 40 80 52 08
Maartje van der Ploeg
06 – 10 75 98 66
jeugdcoor@nvwc.nl

KNOTWERKGROEP
Harry van de Warenburg
0345 – 514 358
knotcoor@nvwc.nl

LEZINGEN EN CURSUSSEN
Annette van Berkel
0345 – 531 689
lezingcoor@nvwc.nl

NESTKASTWERKGROEP
Cees van Appeldoorn
Gerrit van Utrecht
post@nvwc.nl

PLANTENWERKGROEP
vacature
plantencoor@nvwc.nl

TUIN- EN KLUSWERKGROEP
Frans Waroux
0345 – 515 393
kluscoor@nvwc.nl

VOGELWERKGROEP
Gerrit-Jan Klop
06 – 51 14 86 42
vogelcoor@nvwc.nl

ZOOGDIERENWERKGROEP
Jurgen Geven
0345 – 533 756
zoogdierencoor@nvwc.nl

VRAGEN OVER INSECTEN
Annette van Berkel
0345 – 531 689
lezingcoor@nvwc.nl
Ewoud van de Ploeg
Agrius_convolvuli@hotmail.com
Maartje van der Ploeg
peetmaartje@hotmail.com

Alleen al voor die vier schitterende Hak-als per jaar zou je lid worden!

Ontdekken, beschermen, genieten!
Leden van de Natuur- en Vogelwacht Culemborg zijn graag met de natuur bezig. Al die enthousiaste leden zorgen voor gezelligheid en een goede samenwerking, voor het goede doel en zeker voor een inspirerende vereniging.
Wij zijn allemaal vrijwilligers en organiseren activiteiten die openstaan voor iedereen, dus ook voor niet-leden. Lezingen, excursies of natuurwandelingen bijvoorbeeld. Op onze website staan de jaarkalenders voor de senioren en voor de jeugd. Behalve de activiteiten op de twee kalenders, organiseren de werkgroepen ook diverse eigen activiteiten.

Lid of donateur worden?
Download het aanmeldingsformulier op onze website: www.nvwc.nl, vul in, onderteken, scan en verzend het formulier digitaal naar ledenadmin@nvwc.nl.

Wat krijg je voor je lidmaatschap?
Vier keer per jaar het schitterende verenigingsblad de Hak-al. Aankondigingen van alle activiteiten via de maandelijkse e-mailnieuwsbrief Tsjielp! Mogelijkheid om deel te nemen aan alle activiteiten. Lid worden van een of meer werkgroepen. Stemrechten, je kunt dus meebeslissen over het beleid van de NVWC.

Steenuilen opgelet!

door Gabrielle van Appeldoorn

Steenuilen opgelet, er is weer een mooie nestkast geplaatst.
Aan de rand van Culemborg, niet ver bij de Lek vandaan, is weer een mooie steenuilenkast opgehangen in een kleine boomgaard met o.a. laagstam appelbomen.
De nestkast heeft een mooi plekje gekregen in de lengterichting op een dikke tak.
Hierop kunnen de jongen straks gemakkelijk de kast in en uit lopen. We hopen natuurlijk dat er een nest met kleine steenuiltjes in komt.

Agenda NVWC

In de Tsjielp en op de website wordt de actuele stand van zaken over de activiteiten bijgehouden.

Deadline inleveren kopij Hak-al 2021 – 4: 10 november 2021

www.nvwc.nl